

המבשר תורני

יום ה' פרשת תצווה
י"ג באדר תשפ"א • גליון 639

קָרְנוֹ אֹר פְּנֵי מִנְחָם

יריעה מיוחדת במלאות חצי יובל שנים להסתלקותו של
כ"ק מרן אדמו"ר ה'פני מנחם' מגור זי"ע

גילויי הוד מן הקודש פנימה לפני ולפנים מתוך תמלילי יומני המקורבים
שנרשמו בשעתן ושלל גילויים נפלאים משולי אדרת תפארתו
נחשפים לראשונה על ידי 'המבשר'

אל ההרים

זכרונות כ"ק מרן אדמו"ר
בעל הישועות משה'
מויז'ניץ זי"ע במחיצת
זקנו הגדול, הסבא
קדישא בעל האהבת
ישראל' מויז'ניץ זי"ע,
לרגל יומא דהילולא

סוגיה בדף

חמה מהלכת למטה
ולמעלה: ביאור השווה
לכל נפש בסוגיא
שנלמדה השבוע בדף
היומי (פסחים צד:): מאת
הגאון רבי מנחם מנדל
אייזנברג שליט"א

לבוש מלכות | האם המן חבש שטריימל כשהרכיב את מרדכי ברחוב העיר

זימי הפורים

- ❖ על מקרא מגילה: האם מצוות קריאת המגילה היא מדאורייתא, והאם היא נמנית בין התרי"ג מצוות (כד)
- ❖ אחר הדברים האלה: מאורעות הסיפור הטראגי והמגילה שנותרה שעוררו פולמוס הלכתי רב שנים (כו)
- ❖ ותלו אותו את בניו: מדוע חזרו בניו של המן הרשע על הפתחים לאחר שתלו את אביהם על העץ (כח)

פרויקט תיעודי ענק

יומני החסידים המקורבים נחשפים

וְרָאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרַו אֹרֶךְ פְּנֵי מְנַחֵם

מנחם מענדל רוזנבוים

פרויקט תיעודי ענק, ראשון מסוגו:

מסע מרומם לאורך ארבע שנות ההנהגה הרוממה של

כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה"פני מנחם" מגור זי"ע

עם גילויי הוד מן הקודש פנימה לפניי ולפנים, מתוך תמלילי יומני המקורבים שנרשמו בשעתן ונחשפים לראשונה על ידי 'המבשר' במלאות חצי יובל להסתלקותו

מנחם
משיב נפש

יריעה נרחבת
במלאות חצי יובל
להסתלקותו של
כ"ק מרן
אדמו"ר ה"פני
מנחם" מגור
זי"ע

יומני
המקורבים

מגור

אספקלריה מאירה להביט בשולי
אדרתו של אותו צדיק, אפס קצהו תראה
וכולו לא תראה. ידע ה' ימי תמימים וְנִחַלְתָּם
לְעוֹלָם תְּהִיָּה.

ליקטנו בזאת גרגרי צוף מתוך 7 יומנים עבי-כרס מתקופות שונות
משך שנות הנהגתו, תכריכי רשימות של חסידים ברי-דעה ממקורביו
שהשכילו בעוד מועד להעלות על הכתב את אשר שזפו עיניהם ואת
אשר זכו לחזות בעצמם במחיצת קודשו, ובטוב עינם וליבם מסרוהו לידי
מערכת 'המבשר' בכדי לזכות את הרבים ולתת להם פומבי לראשונה,
למען ישוטטו בהם רבים ותרבה הדעת.

ברכת המערכת נתונה להם בשמם של אלפי הקוראים הנכבדים הע",
שוודאי יברכו על הגילויים הנאדרים שבפרויקט תיעודי זה וישאבו
ממנו קורת רוח מרובה, ויהא להם לתמרורי אור ללמוד מדרכי הצדיקים
ולדבוק בדרכיהם. וכאשר אמר רבנו זי"ע בעצמו בשיחתו האחרונה
שהפכה למעין צוואה, ביומא דהילולא של אחיו מרן ה'בית ישראל'
זי"ע ביום ב' באדר תשנ"ו, בהאי לישנא: "כל מה שצריך לדרוש בפטירת
הצדיקים, הוא להמשיך את ההתנהגות שהצדיק נהג"---

דרך בהירה ומאירה למבקשי ה' ושוחרי דעת קדושים. ציונו הק' של רבינו

חצי יובל, יימלא ביום ראשון הבעל"ט ט"ז באדר ליום המר
והנמחר בו נחתם פרק של זהב רב-הוד בדברי ימיה של חצר הקודש
גור המעטירה בפרט וכל רואי ישורון כלל בית ישראל בארץ ובתפוצות
בכלל, עם הסתלקות הנצר האחרון מבניו הקדושים של ראש גולת
אריאל כ"ק מרן ה'אמרי אמת' זי"ע, צעיר האחים הקדושים שהנהיגו את
ישראל קרוב לחמישים שנה, הוא ניהו כ"ק מרן רבנו בעל ה'פני מנחם'
זי"ע.

באמת אמרו, כי אכן מעטים וקצרים היו ימיו של רבנו על כס ההנהגה,
ברם החותם רב-התהודה שהטביע בעדת צאן מרעיתו ואף גם בכל
שדרות היהדות הנאמנה - ארוך הוא לאין ערוך. ארוכה מארץ מידה
ורחבה מני ים. לא זו בלבד שהשפעתו הרוממה חרצה תלמי ברכה עוד
מני יובל שנים לפני כן, מאז הושמה עטרה לראשו משרת ראשות ישיבת
"שפת אמת" המהוללה בשנת תשי"ז, לצד פעולותיו הנאדרות בקודש
בהנהגת שורות "אגודת ישראל" ביד רוממה, אולם כפליים לתושייה
ואף שבעתיים כהנה וכהנה קרנה דמותו הנאצלת מאז התנשא כסאו
בקבלו את שרביט ההנהגה.

ייאמר נא אפוא, כי אותן שנות שבתו על כיסא ממלכתו, מחודש
תמוז תשנ"ב עת נתעלה אחיו כ"ק מרן בעל ה'לב שמחה' זי"ע לגבהי
שחק, ועד לעלותו בסערה השמימיה בפתע פתאום, למחרת
פורים דמוקפין תשנ"ו, בחינת 'דרך קצרה שהיא ארוכה'
היו. מני אותה התבטאות מרעידה עם קבלת ההנהגה,
בעומדו בתוככי המערה בהר הזיתים עם תום השבעה
להסתלקות אחיו כ"ק מרן ה'לב שמחה' זי"ע,
באומרו כדברים האלו: "אחי ה'בית ישראל' הנהיג
את העדה במידת היסוד, אחי ה'לב שמחה'
הנהיג את העדה במידות טובות, ואני - אנהיג
את העדה בכוח התורה!", מאז דרך עד שמי
מרום כוכבו של צדיק זה ונסללה דרך בהירה
ומאירה למבקשי ה' ושוחרי דעת קדושים,
דרך ארוכה הנמשכת וקיימת לנצח נצחים.
לתמצת את שנות-הוד אלו מעל דפי
יריעה מצומצמת - מן הנמנע הוא. אף גם
מגילות ספר וחבילי קולמוס לא יספיקו
לשם כך. לא זו אף זו, שקטני מדע ומעוטי
בינה כמונו, נבצר מאתנו בין כך ובין כך
ליירד לאפס קצהו של דמותו הגדולה של ענק
שבענקים זה. אמרנו אפוא, להטעים טיפין
נוטפי מתק מקצה יערות דבשו, רוויי עסיס
ועמוסי נופת, בסקירה קצרה ומאלפת לאורך
שנות הנהגתו, כאשר מבין השיטין תעלה ותבוא

תשנ"ב

וּמִלְכָּ שִׁתּוֹ עֲנֹה וְרָאָה וְנִהְיִין מְמֻנו
עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה---

יום ד' פרשת פינחס (יום למחרת כלות השבעה מהסתלקות מרן ה'לב שמחה', ועם עלותו על כס ההנהגה):
ב'פארטאגס', בשעה 6.30 יצא רבנו להיכל הרא"ם (-היכל בית המדרש בישיבת "שפת אמת", בה כיהן עד הנה בראשות הישיבה), הסתובב עם כובעו בין הטורים כרגיל כשתי דקות. כולם ישבו רכונים על הגמרות ולא נעמדו בכניסתו, שכן בנו הגאון רבי יצחק דוד הודיע יום לפני כן באמצעות בחורים שנשלחו על ידו, שאם לא יקומו ייתכן שרבנו ימשיך להסתובב כמנהגו כל הימים, ולכן נזהרו. אומרים, שרבנו אמר כי הוא רוצה לומר שיעור פעם בשבוע בישיבה כרגיל.
בסביבות השעה 11:00 נקראו לחדרו צוות הישיבה. כשנכנס,

"ונתנת לו אחרית ותקווה בוקנותו"

בשנים האחרונות שלפני ההנהגה סבל רבנו ממחלת האסטמה, ומאז פטירת בנו רבי אריה ז"ל סבל גם מיתר לחץ דם, אבל למרות זאת, מיד עם תחילת ההנהגה, מן השמים ניחן בכוחות מחודשים, ולתועלת הדור חוננו אתו משמים בבריאות שלמה ואיתנה, כך עד יומו האחרון.
מעניין לציין, שבימים הראשונים להנהגתו התייחס רבנו לדבריו של החסיד הנודע רבי הערש מטאמשוב זצ"ל, נאמן ביתו של הרבי מקאצק זי"ע ומגדולי וראשי החסידים אצל הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע, שכאשר בא בפעם הראשונה אל מרן ה'שפת אמת' - וכנראה גם האחרונה, כי נפטר קרוב לאותו זמן, אמר לו השפ"א: "אולי אתם צריכים להיות הרבי?", והשיב לו רבי הערש: "מדוע שהחסידים ייקחו לעצמם רבי כזה ששוב יצטרכו לעמוד עם התהלים ביד ולהתפלל על בריאותו" (כדוגמת הרבי ר' העניך, שהתמנה לרבי לעת זקנותו)? ועל כך הפטיר רבנו: "עלי לא יאמרו אפילו פרק תהלים אחד"... ובכך רמז שהסתלקותו מעלמא הדין תהיה כמשחל בניתא מחלבא, ללא כל הרעה בריאותית משמעותית.
מפי בנו הגאון רבי יצחק דוד.

שאל את ר' יצחק מאיר טאומן איך למדו בשבוע האחרון, ואמר שלמדו היטב, ואז אמר שנהנה מאוד היום בבוקר, ואמר: "זיי זאגען איך בין ארבי"... וסיפר, שנסתפק אם לצאת אל הישיבה, אולי ייגרם ביטול תורה שכולם יקומו ומצד שני אולי יחזק אותם, ולסוף החליט שכתוב בפרשה 'אשר יצא לפניו וכו' ואשר יביאם' - דהיינו על ידי שיצא אליהם יביאם לתורה.
כן אמר להר' אברהם מרדכי אלתר שמאוד נהנה הבוקר

מה הפירוש 'לכף זכות'?

אמר לכ"ק אדמו"ר מטולנא שליט"א: איתא (אבות פ"א מ"ו) "והוי דן את כל האדם לכף זכות", לכאורה יש לדקדק מהו הלשון 'לכף זכות', היה לו לומר 'לזכות', וי"ל בדרך צחות שהכוונה לכף נעליים, דהיינו עד שאינך נכנס לנעלי השני אל תדונו, והרי זה רחוק מהמציאות להיכנס בנעלי השני...

כשהבחורים הסתכלו בגמרות ולא נתקל באף מבט של בחור.

שב"ק פרשת מסעי, כ"ד תמוז תשנ"ב:

בקריאת התורה בשבת בבוקר, לא ישב רבנו על הבימה אלא במקומו הרגיל ליד הארון קודש. אחרי ה'אדורך-גיין', כשיצא ללכת לביתו ועמדו הבחורים ליד הישיבה, נעצר כמה פעמים ואמר: "מ'טאר נישט פארגעסען, ס'שוין באלד חצות, מ'דארף גיין עסען".

באותם ימים, בתחילת ההנהגה, אמר למשב"ק ר' יהודא שפירא: "לקרוא את הקוויטלעך - עבודה קשה יש בזה, לענות תשובות - זה בקל, מה שאומרים למעלה".

יום חמישי, י"ד אב תשנ"ב:

כ"ק מרן האדמו"ר מבאיאן שליט"א ביקר אצל רבנו. האדמו"ר שאל את רבנו האם הכיר את הרה"ק רבי משה'ניו מבאיאן זי"ע, והשיב שהכירו קצת, ואמר שאביו מרן ה'אמרי אמת' אמר לו בשם ר"מ מדוע אומרים 'בן תורה' ו'בעל עבירה' ולא בשניהם 'בן' או 'בעל', כי התורה - מי שנקשר אליה איננו יכול להיפרד, וכמו בן מאביו, אבל מעבירה "קען מען זיך גט'ן". והוסיף, ששאל את אביו מדוע אם כן אומרים 'בעל תשובה', וענה לו: "ס'קומט פארט פון א עבירה".

יום ראשון, י"ז אב תשנ"ב:

בנו הגאון רבי דניאל חיים שאל משהו אודות השמוע"ס של אתמול, ואמר לו רבנו: "איך האב געזאגט וואס מ'האט מיך גילייגט אין מויל אריין".

יום שלישי, כ"ו אב תשנ"ב:

בערב ביקר רבנו אצל הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך. הגרש"ז הגיש 'כיבוד' וביקש שרבנו יברך, ורבנו אמר שהוא יברך, ובסוף הסכים הגרש"ז לברך תחילה, באומרו שהוא בעה"ב ו"בעה"ב מברך". אמר לו רבנו: "בעצם אני הייתי צריך לברך, כי דעת בעה"ב זה היפך דעת תורה, ורש"ז זה דעת תורה..."

יום רביעי, כ"ז אב תשנ"ב:

ב'פארטאגס' סובב בהיכל הישיבה כרגיל. לר' משה בצלאל ב"ר בנימין אלתר סיפר, שראה בחלום את גיסו ר' יצחק מאיר (בהרה"ק רבי משה בצלאל, חתן מרן ה'אמרי אמת') ושוחח עמו, ובסוף השיחה אמר לו רי"מ: "יישר כוח". ושאלו רבנו: מדוע, האם בגלל שאני מקרב את האייניקלאך? ואמר לו: "לא! אני נמצא בעולם האמת, וכאן כבוד איננו חשוב כלום, אלא יישר כוח שאתה מכניס באייניקלאך תורה ויודישקייט".

יום חמישי, כ"ז אלול תשנ"ב:

שמעתי, שבחור נכנס עם 'קוויטל' שהיה כתוב בו כדרך כל הבחורים שמזכיר עצמו לברכה בתורה ויראת שמים וטהרה ושמחה וכו', ורבנו החזיר לו את הקוויטל ואמר לבחור שיקרא פעם ביום את הבקשות שרשם...

"כפי שהינכנוי בילדותי כדרכו של ה'שפת אמת'"

"זכורני שבילדותי שאלני כ"ק אאז"ל בה' שבט, הנך אומר כל יום בתפילה בבוקר 'השכמת בית המדרש שחרית וערבית', השכמת שחרית ניחא, אך מהי השכמת ערבית?
השבתי שהכוונה שמוסיפים בלימוד התורה בלילה עד זמן מאוחר. ושאלני הרי אין זה השכמה, ואמר בשם אביו ה'שפת אמת' זי"ע שהשכמת ערבית היינו שמקדימים לישון בכדי להשכים בשחרית, ואיתא בגמרא (ברכות טז): 'ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך'.
וכוונת הדברים היא, כי בכל דברים שבקדושה היום הולך אחר הלילה, שבת ויום טוב, בר מצוה ויומא דהילולא, וכן השכמת הבוקר תלויה בזמן השינה. ויש להתחזק בעניין השכמת הבוקר ללימוד התורה, ולאחר מכן תפילה בזמנה כפי שהקפידו בגור, וכן כל דבר לעשותו בעתו ובזמנו, וכפי שהינכנוי בילדותי לעשות הכול מיד ובזריזות, כדרכו של ה'שפת אמת' זי"ע.
(מתוך משא קודשו, "אוצר דרשות ומאמרים", חלק א)

מתוך משא בן רבנו הגאון רבי יעקב מאיר, ביומא דהילולא:

"בב' אדר האחרון, אמר אבי ז"ל שבשנה על פטירת אביו מרן ה'אמרי אמת' רצה להתפלל באותו מניין של מרן ה'בית ישראל' ולומר קדיש, וה'בית ישראל' אמר לו שיתפלל במניין נפרד, ולא מפני שהאבא ה'אמרי אמת' זקוק לזה, אלא כי כשצדיק מסתלק מהעולם נחסרת כה הרבה קדושה בעולם, ולכך צריך להוסיף קדושה. גם כאן כשצדיק נסתלק, נסתלקה קדושה, וצריך באמת להרבות בקדושה".

נהנין ממנו עצה ותושיה. רבינו לאחר הכרתו כאדמו"ר, מיד אחר השבועה על כ"ק מרן אדמו"ר ה'לב שמחה" מגור זי"ע

תשנ"ג

כוח ואון בכינון בית המדרש
החדש, אבל לדור הבא---

יום שמחת תורה תשנ"ג:

בדרכו חזרה מביהמ"ד לביתו אחר מוסף של שמיני עצרת, ראה ילד בשם לוי שאחז בידו כעין ספר תורה כדרכם של הילדים, ואמר: "א לוי מיט א ספר תורה... איתא שמשא רבנו כתב ספר תורה לשבט לוי, וביקשו גם שאר השבטים וכתב לכולם (יעוין רש"י דברים כט, ג), קען זיין דער פשט איז נאך טיפער, הרמב"ם כותב בסוף הלכות שמיעה ויובל 'לא שבט לוי בלבד אלא כל מי שנשא לבו ונדבה רוחו' וכו', משה רבנו האט גיגעבען די תורה נאר פאר שבט לוי, נאר פאר די בני תורה, די בעסערע, ועל זה באו אליו בטענה שאר השבטים שכל ישראל יש להם חלק בתורה".

אח"כ אמר רבנו בשם הגאון רבי נתן לוברט (שליט"א) [זצ"ל], שרוב התנאים והאמוראים היו כהנים.

שבת קודש כ"ד אייר תשנ"ג:

בליל שב"ק, בדרך לביתו מביהמ"ד, אמר: "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך" (תהלים קיט, נט), ודרשו (ויק"ר פל"ה, א) "בכל יום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך לבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש". והרי יכול לקיים ובלכתך בדרך, שפשוט עדותיך זה תורה?

והשיב: "נאר ווייזט אויס, אין ביהמ"ד איז פורט אנדערש" (-אלא מוכח מזה, שעם כל זאת יש מעלה יתירה ללימוד בבית המדרש).

נענה בנו הגאון רבי דניאל חיים והוסיף לו, שבזה אתי שפיר מה דאיתא "חבל דלא הוית גבן באורתא בתחומא", ומהו ה'חבל', הרי שומע עכשיו, אלא שאין זה בביהמ"ד.

אך רבנו דחה והשיב שאין זו ראייה, כי שם הפסיד שלא שמע מהרבי בעצמו.

יום שני, כ"ט אדר תשנ"ג:

'פארטאגס' אפו עברו מצות במאפיית זוננפלד, ובשעה 5.37 נכנס לשם בהפתעה.

בדרך הליכתו ברגל לשם עצר לו אדם שנסע במונית והציע לרבי להצטרף אליו, ורבנו סירב. יצא האיש מהמונית והתלווה אליו ברגל, ושאלו להיכן הולך כבוד הרב? ענה לו רבנו: אני הולך לעשות רצון קוני... הלה רצה ללוות את רבנו, ורבנו ביקשו שימשיך בדרכו, אך הלה התעקש שאין זה נאה שהרבי הולך לבד, אמר לו רבנו: "אני לא תלמיד חכם"...

במאפייה נכנס מכיוון התנור והראה בידיו שימישכו לעבוד, נכנס עד למקום ה'פאנעמער', ונתן את מקלו לבחור באומרו "מקלכם בידכם" (כלשון הכתוב לגבי קרבן פסח)...

חג השבועות תשנ"ג:

ביום עשה 'קידוש' רק למסובין הבנים והנכדים,

מלבד אורחים אחדים שהוזמנו במיוחד. אחד האורחים אמר, שהוא מתאכסן עם יו"ר אגודת ישראל בארה"ב העסקן הנודע הרב משה שרר באותו מלון, והוא מלא התפעלות, אחר שהשתתף בכל היו"ט בטיש'ן ובתפילות. מיד קטעו רבנו ואמר: "פון דער עולם, מיינסטו...". ועבר לדבר אודות הקהל שהגיע...

יום שלישי י' בתמוז תשנ"ג:

אחה"צ נסע רבנו לערד. בדרך חזור, שוחח על שגב מעלת החסידים הזקנים המתגוררים בקרב האברכים, ואמר: "רבי העניך זי"ע אמר, 'סעודה אן א משקה איז ווי אדורף אן א הונט' (-סעודה בלי משקה היא ככפר בלי כלב). ואח"כ ביאר, שהכלב עניינו לשמור על הכפר, כן הזקן תפקידו לשמור על הצעירים, והוסיף רבנו: עד ארבעים מיכלא מעלי ומארבעים משתא מעלי (כדברי הגמרא שבת קנב), לכן השווה סעודה בלי משקה לכפר בלי כלב, שעניינו צעירים ללא איש זקן".

התחדשות בתורה - גם מתוך תשיות כוח!

כחדשים". ואיתא מאבי ז"ל ה'אמרי אמת', שהרי עדיין היה קודם קבלת התורה, אלא שגם ההכנה צריכה להיות בהתחדשות, ס'אדורף זיין יעדער יאהר א פרישע הכנה.

והפטיר רבנו: "הרי ה'לא אמר להו ולא מיד' היה באותו היום שעליו נאמר 'יהיו בעיניך כחדשים', אלא שגם זה צריך חדש בכל שנה". והוסיף: "אפילו מ'איי שוואך, אפילו ס'איי חולשא דאורחא".

יום ששי ר"ח סיון תשנ"ג:

בניו הגאונים רבי יצחק דוד ורבי דניאל חיים סעדו עמו על שולחנו, ואמר חידוש נפלא: "יומא קמא לא אמר להו ולא מיד, משום חולשא דאורחא" (שבת פו:) - זה היה ביום זה, ראש חודש סיון.

והנה, הרי חז"ל דרשו במדרש "ביום הזה באו מדבר סיני, 'ביום הזה' - בכל יום יהיו בעיניך

יש מעלה יתירה ללימוד בבית המדרש. רבינו מסתובב בין לומדים

סעודה ומשקה. רבינו מחלק משקה בשמחת נישואין

לוי מיט א ספר תורה. רבינו עם ילד

תשנ"ד

מצד בצרתו של ישראל

שב"ק פרשת בראשית תשנ"ד:

נערך סדר חדש, וה'שורות' חולקו 3 שורות לאברכים 1- לבחורים. רבנו הזהיר להר' יצחק מאיר טאומן שיאמר זאת לבחורים בשיא העדינות, שלא ייפגעו חלילה כאילו שרוצים לתת להם פחות, רק יאמר במפורש את החשבון שהיות ויש פי 3 אברכים מבחורים לכן צריך גם בהם להתחשב ולתת להם כפי כמותם.

ואכן רי"מ עלה בליל שבת בהפסקה ל'גלריה' ואמר בשם רבנו שחישב ב'שלוש נעמען' וראה שיש שלוש פעמים יותר אברכים מבחורים, ומכיוון שרוצה לעשות שני טישין כל שבת ויש 4 שורות, נמצא שלבחורים מגיע אחד ולאברכים 3, ועל כן לבחורים יהיה שורה אחת בס"ג בלבד.

ולא די בכך, אלא אח"כ התעניין בדיוק איך אמר, שלא ירגישו הבחורים פחיתות שחלילה מתכוונים לרעתם או שלא מתייחסים אליהם.

יום רביעי, י' כסלו תשנ"ד:

בנסיעה בחזר משמחת נישואי מורנו ר' חיים יהושע שארר

רבינו התעניין מה לומדים בישיבה. רבינו בחיפה תמוז תשנ"ה

חתן כ"ק מרן האדמו"ר מגור שליט"א, נסע עם ר' נחמן ארנרייך ז"ל במכוניתו ואמר:

"מניין לנו שאם נוסעים ברכב אחד וחוזרים ברכב אחר שאין צריך לומר שוב תפילת הדרך, יש להסיק כן ממה שהיה נהוג בשנים עברו, שהיו נוסעים עם סוסים והיו מחליפים סוסים באמצע הדרך, ולא היו אומרים פעמים רבות תפילת הדרך".

כשהגיעו לירושלים היה ערפל, ואמר: לגבי שמחת חתן איתא (ברכות ו:): "ואם משמחו מה שכרו, אמר ריב"ל זוכה לתורה", ובמתן תורה היה ערפל...

אחר ששרו ב'המבדיל' "זרענו וכספנו ירבה כחול", פנה רבנו לר' מנדל צישינסקי ז"ל ולגיסו יבלחט"א ר' חיים קאפלונשיק - שניהם זכו לשמש אצל מרן ה'בית ישראל', והחל לספר:

"איך געזענען, דיין טאטע; דיין שווער; (-הרה"ח ר' שמחה צישינסקי ז"ל, אביו של ר' מנדל וחמיו של ר' חיים הנ"ל), כשהיה לי 'אויפרוף', פנה לאמי (הרבנית מרת פייגא מינטשא

יושב ואומר תהלים על קוויטל של בחור!

מפי ר' יצחק מאיר טאומן:

הרבה פעמים הראה לי קוויטלעך שהגישו לפניו בחורים - כאשר שמם מקופל אל מעבר לךף שלא אראה את זהותם, ואמר לי: "איצ'ה מאיר, קוק וואס בחורים דז'אלעבען זעך ביי מיר, ווי אזוי קען מען זיי העלפען" (-ראה נא על מה בחורים מתאוננים אצלי, במה אוכל לסייע להם)---

הרבה פעמים ראיתי אותו יושב עם קוויטל של בחור ואומר עליו תהילים, ואף היה נושא אתו קוויטלעך מסוימים למשך תקופה כנים חולצתו.

מכוחו של אבא

בעידן רעווא נשא פעם ידיו וברך בטובו ילד רך שעמד בסמוך לו. הילד התפעל והתרגש, והביע בתמימות באוזני אביו משהו בשבח רבנו. לשמע הדברים חבש רבנו את מגבעתו והתיישב בסמוך לילד - כעומד לגלות באוזניו דבר גדול - ויאמר בחיבה ורגש רב: "דע כי אין בי לא תורה ולא גדולה, אולם היה לי אבא גדול, מכוחו אוכל אף אני להעניק ברכה..."

'סדר' חדש בטיש. תמונה נדירה מרבינו בשנת תשנ"ד

ע"ה) ושאל האם הוא יוכל לערוך 'פארשפיל' לבנה החתן. שאלה אמי את אבי ז"ל ה'אמרי אמת', והוא נענה בחיוב. כששרו 'המבדיל', אמר ר' שמחה בבדיחותא: "זרענו וכספנו ירבה כחול" - 'זרענו' פאר איהם (-בהראותו על החתן) און 'כספנו' פאר מיר...

נענה אבי ז"ל ואמר: "ס'איז דא 'זרענו' פאר ביידע, אין ס'איז דא 'כספנו' פאר ביידע"...

למקבץ נדבות שעולה מדי שבוע לרבנו לבקש נדבה, העניק רבנו נתינה כפולה, גם עבור שבוע לפני כן שאותו מבקש החסיר מלבוא.

הלה תמה ושאל: הרי ידוע שעבר זמנו בטל קרבנו, השיב לו רבנו: "זה שייך רק בבית המקדש, לא בדברים אחרים".

פרשת לך לך, תשנ"ד:

במהלך נסיעה לבני ברק אמר המשב"ק ר' חנינא שיף ז"ל לרבנו שמפחדים מאימי הצורר מעיראק. השיבו רבנו: "בפרשתנו מובא מלחמת אמרפל מלך שנער, וכמו שאז לא הצליח (-הצורר מעיראק בשנת תשנ"א) גם היום לא יצליח, ואין לחשוש ולפחד ממנו".

יו"ט ראשון של פסח תשנ"ד:

בסוף הטיש, אחר ששרו 'והוא שעמדה', כשכבר קם אמר: "עומדים עלינו לכלותינו אנו רואים היום, השי"ת יעזור שיקויים בנו והקב"ה מצילנו מידם" (היה זה בתקופה הקשה של פיגועי ההתאבדות, כידוע כמה הצר רבנו בצרתו של ישראל ולא מצא מנוח לנפשו מפגעי הטרור).

ב' אייר תשנ"ד:

בחזרת הש"ץ במנחה, האיץ אברך אחד במקבץ נדבות שרבנו החל לגשת אליו להעניק לו נדבה, שיאיץ הוא צעדיו לקראת רבנו, בכדי למעט מהליכת רבנו אליו.

אחר התפילה, אמר לו רבנו: "אין צריך לדחוק בעני, הרי יש שכר פסיעות עבור כל פסיעה שהנני קרב אליו לקיים מצוות צדקה, מ'קרוגט א שכר אויף יעדער טריט און טריט". והוסיף עוד: "הרי אמרו חז"ל (ב"ב ח.). אין בודקין למזונות, ס'קומט עהם יא ס'קומט עהם נישט".

חודש אלול תשנ"ד:

בדרך חזר מחיפה, התעניין אצל בנו הגאון רבי דניאל חיים מה לומדים בישיבה, ואחר אמר רבנו:

איתא בגמרא (ר"ה ג.) "כי משמש בד' לשונות, אי, דילמא, אלא, דהא". וברש"י (שם) מביא דוגמא ש'כי' משמש בלשון 'דהא' מהפסוק 'הודו לה' כי טוב'. היינו הודו לה' שהרי - דהא - טוב הוא.

והנה תמוה, שלכאורה יש לפרשו בלשון 'אי', היינו אם טוב - אז הודו לה', ומהיכי תיתי לפרש בלשון 'דהא'.

אלא לפי שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, א"א לומר ש'כי טוב' היינו 'אי', שהרי תמיד צריך להודות. ואם כן ייאמר, שבמיוחד לכך בחר רש"י 'א פראבלעמ'דיג פסוק', בכדי להזכיר לנו דבר זה.

זוכה לתורה. רבינו בשמחת החתונה של בת כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א

רמזים טמירים

בשנתו האחרונה של רבנו רכשו כורסא חדשה במעונו, ורבנו התבטא שבליל הסדר "אשכב כמעשי אבי". הנוכחים סברו שכוונתו להסב בליל הסדר על הכורסא הוותיקה עליה עוד ישב אביו ובה נהג להסב כל שנה, אך להוותם, תוך חודשים ספורים נתחווירה כוונה עמוקה בהרבה... באותו ליל פסח כבר הסב רבנו לצידו של אביו בהיכלא דמלכא...

לרבנו:

פעם שאל איש אחד את הגאון מטשעבין, אם יש מצוה להעיק לבני עמלק כשלא ניתן להרוג אותם, וענה לו שזה רש"י בפסחים, וההוא לא זכר את הרש"י, אמר לו הטשעבינער רב: "גבי מיחוי קרביו (סח). פירשו בגמרא 'מנקבן בסכין', וברש"י פירש 'מיחוי לשון נקיבה וחיבול, כמו תמחה את זכר עמלק'... ענה רבנו: "אוי, ס'איז גוט!"...

בדרך חזר מהנסיעה למירון, יום ב' פרשת כי תבא, ט"ז אלול תשנ"ה:

פעם רצה אבי ז"ל לעלות לקברו של רשב"י, והיה קשה לו לעלות, ואמר: "רשב"י איז דא בארץ לערנען". והמשיך רבנו: ה'בית ישראל' אמר שרשב"י נמצא בגמרא, ה'לב שמחה' אמר גם הוא שרשב"י נמצא בגמרא, ולמה לא אמרו שרשב"י נמצא בזוה"ק? אלא דברשב"י ובנו איתא (שבת לג): 'טשא בי מדרשא', ולכאורה קשה האם זה מקום ראוי להתחבא, והרי אותם יחפשו שם בראשונה? אלא הכוונה שהתחבאו בתורה, וקמ"ל דיש להתחבא בגמרא.

יום ראשון י"ח אב תשנ"ה:

הגר"ש הכהן קוק שליט"א, רבה של רחובות, ביקר אצל רבנו בעת שהותו בעיר חיפה, והביע דאגה למאה וארבעים אלף יהודים מיש"ע שיימצאו בסכנה לאחר שיוחזרו השטחים כפי שזוממת ממשלת השמאל. אמר לו רבנו: "אתה מודאג ממאה וארבעים אלף, ואני מודאג מארבעה מיליון יהודים שיהיו בסכנה". והוסיף דברים מרעידים: "במלחמת המפרץ כולם דאגו ואני הרגעתי אותם - היום כולם רגועים ואני מודאג מאוד".

יום רביעי פרשת נצבים, כ"ה אלול:

בבוקר הייתה רעידת אדמה באילת, והרגישו זאת בכל הארץ, והר"י יצחק ברוידא - שנתמנה על ידי רבנו להעביר אליו שאלות ואיכרות מעדת מרעיתו - אמר לרבנו כי הציבור מפחד מזה.

אמר רבנו: אין מה לפחד, לא יקרה כלום. בדרך כלל כשזה קורה פעם אחת זה קורה פעמים נוספות [היינו שיש גם רעידות משנה], אם יקרה עוד פעם שיברכו עושה מעשה בראשית...

הדיחו הרבה מאחבנ"י, השחיתו את הנוער בחינוך קלוקל ריק מכל תוכן מקודש לבנ"י, עד שהשחיתוהו בדרכיו, והכל בשם ארץ ישראל, כביכול. - ולאחרונה סיבכוהו במצב של לא שלו' ולא בטחון, שפך דמים בלתי פוסק בכל חלקי א"י, כמאחז"ל על הפסוק "גוזל אביו ואמו" (הקב"ה וכנסת ישראל) - "חבר הוא לאיש משחית" נתנו את ידם - ממש, לגרועים שבאויבי ישראל אשר ידם מלא דם נקיים בא"י ובחו"ל - פורעים אשר ה' מתועבים גם בעיני מרבית הגויים דבר בלתי מובן לשום בר דעת.

"איני לנו להישען אלא על אבינו שבשמים, שהבטיח לאבותינו לתת לנו את הארץ הקדושה הזו, אם נשמור תורה" - אגו"י בעזרתה לשמיטת הארץ תרומתה גדולה להחזקת א"י המוחזקת לנו מאבותינו כל' חז"ל". עכ"ל"ק).

בנסיעה ביום י"ח אדר ב' תשנ"ה:

בדרך למד רבנו הגמ' בפסחים (טו). "הנח להם לישראל אם אין נביאים הן בני נביאים הן, מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו", ופריך "והא קעביד עבודה בקדשים כהלל, דתניא, אמרו עליו על הלל, מימיו לא מעל אדם בעולתו, אלא מביאה חולין לעזרה ומקדישה וסומך ידו עליה ושוחטה".

נענה רבנו ואמר: "מכאן שיש עניין נאך מאכען א רבי, הרי אך ממש לפני כן קיבלוהו לרבי, וכבר עשו אחרי כל ישראל. (ובלשון קודשו: נעכטען - אייער נעכטען האט מען איהם געמאכט א רבי [כדאיתא שם בסוגיא], און מ'האט שוין עהם נאך געמאכט גאנץ כלל ישראל).

והמשיך רבנו: "כן נראה גם ממה דאיתא בירושלמי מו"ק (ח). [ר"ש בי ר' יניי קטף כרמיה במועדא, חמוניה כל עמא וקטפון בתריה וכו'] שעתה למדתיו", והסביר רבנו: "אני לומד דף היומי 'פאר-אויס' (-מקדים ולומד מראש עוד טרם יומו).

ומיניה וביה הפטיר: "אבער נאך מאכען א רעבין איז נאר ביי גוטע זאכען, און נישט ביי סתם זאכען" (-לחקות מעשי הרבי נכון רק בדברים של ממש, לא בסתם מעשים).

באותה נסיעה, אמר רבנו עוד תוך כדי לימודו במסכת פסחים:

בעניין נשיאת הפסח, תנא (סה:): "כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו ומפשיל לאחוריו, אמר רב עיליש טייעות", ופירש רש"י: "דרך סוחרים ישמעאלים הוא זה".

לכאורה יש להבין, מה בא רב עיליש לומר לנו בזה. ויש לומר, שבפסח יש ענייני אליהו, כוס של אליהו ופתיחת דלת של אליהו, ואיתא שאליהו נראה הרבה כישמעאלי - כדאמרו 'ההוא טייעא', ולכך נשאו כך בכדי להיזכר באליהו.

באותה נסיעה, אמר כ"ק אדמו"ר מטולנא שליט"א

תשנ"ה

פניני חסידות על מסכת פסחים

בעיצומה של נסיעה

רבנו סיפר להגאון הר"מ וויינברג (כהיום כ"ק אדמו"ר מטולנא שליט"א): לפני שנים רבות, התקיימה מסיבה מסוימת בעיר הבירה וורשא, ואבי מרן ה'אמרי אמת' עמד לנאום שם. לפני כן, חשנו על הסובבים שהם שרויים במתח רב לקראת משאו של אבי.

כששבה הפמליא משם, שאלתי את גיסי רבי יצחק מאיר לוין כמה זמן דיבר שם אאז"ל, ואמר לי שדיבר 3 דקות. תמהתי אפוא בפניו לפשר המתח ששרר בין המקורבים באשר ל-3 דקות בלבד... אאז"ל עבר שם, ושאל: "וואס פרעג'ט די קליינע", והר"מ לוין חזר בפני אבי על שאלתי...

נענה אבי ז"ל ואמר: איתא בגמרא (שבת לג.) שרבי יהודה היה ראש המדברים בכל מקום. והנה בהגדה מלמדנו רבי יהודה את עשרת המכות בקיצור עם סימן דצ"ך עד"ש באח"ב, והרי הוא היה ראש המדברים, ולכאורה עולה לנו מזה שדיבר הרבה? אלא, 'ראש המדברים' היינו שידע לתמצת את דבריו, הרבה תוכן בקצת זמן...

מוצש"ק יתרו, אור לכ"א שבט תשנ"ה:

היה לפלא, שבהבדלה במוצש"ק אמר רבנו "אפחד ולא אפחד" במקום "אבטח ולא אפחד". והיה זה סתום וחתום.

באותו יום, אירע הטבח הנורא בצומת בית ליד, פיגוע התאבדות כפול שגבה 22 קרבנות בנפש, הי"ד (מאורע שהסעיר עד מאוד את רבנו, ממש עד שיתי הנפש. אחריו התקיימה ישיבה של המרכז הארצי של אגודת ישראל, ורבנו שיגר מכתב חריף בעקבות פעולות הממשלה באותם ימים, וכה כתב בין הדברים:

"התנועה הציונית, בהנהגת השמאל, ההסתדרות וכו', אשר יסודם ממקור לא טהור - רחוק מתורה ומצוות ומנוער מיראת ה', הרעילו במשך דורות - ע"י תעמולה כוזבת, שיחוד כספי, שקרים ודימוגוגי,

מנהם משיב נפש

יריעה נרחבת במלאת חצי יובל להסתלקותו של כ"ק מרן אדמו"ר ה"פני מנהם" מגור זי"ע

יומני המקורבים

רמזים מופלאים. בהגיעו לקבלת פנים כסלו ת

מהחתונות האחרונות שבה השתתף רבינו לנכד הרה"ק ה"אמרי אמת" זי"ע

תשנ"ו

"וְגַר אֲלֵקִים טָרַם יִכָּבֵּה"

כ"ב שבט תשנ"ו:

נכנס אליו אברך שאינו נמנה על עדת חסידי גור, והזכיר את עצמו וב"ב להפקד בזש"ק, שאל אותו רבנו: למה אתה בא אלי, הוסיף ושאלו על איזו חסידות הוא נמנה, וענה לו האברך: חסידות פלונית. שאלו רבנו: למה אינך הולך לרבך, וענה לו: הייתי אצל מורי ורבי כמה פעמים ואין דרכו להבטיח, ואני רוצה שהאדמו"ר מגור יבטיח.

רבנו עצם את עיניו לכמה רגעים, ושוב פקח עיניו ואמר לו בזה"ל: לך לרבך, ותאמר לו שבנו של קדושים הגר בירושלים אמר שיש לו כוח להבטיח. שאלו האברך, האם כוונת הרבי לומר לרבי שהאדמו"ר מגור אמר כך. ענה לו רבנו: אל תאמר אדמו"ר ושום תואר, רק תאמר 'בנו של קדושים' כי זה התואר היחיד שמתאים לי והולם אותי, וכל שאר התארים זה גוזמאות... הוסיף האברך ושאל: האם עלי לחזור לכאן עם תשובתו של רבי? עצם רבנו את עיניו, פקחם ואמר: "איך ייטש איש את רבו ויעצט קענען נאך אריין קומען צו מיר" (-איני יודע אם תוכל עוד להיכנס אלי...).

שב"ק פרשת משפטים-שקלים תשנ"ו:

רבנו סיפר בסעודה, שהגאון רבי זלמל'ה מוולוז'ין היה גאון ומתמיד עצום ונפטר בדמי ימיו, ופעם אמרו עליו לפני אחיו הגאון רבי חיים מוולוז'ין כי אם היה מאריך ימים היה מגיע לדרגת הגר"א, ורבי חיים - שהיה תלמיד מובהק של הגר"א - הגיב מיד: אפילו אם היה חי 400 שנה לא היה מגיע לדרגתו של הגר"א.

ופעם בימי חייו של ר' זלמל'ה הנ"ל היה במקום כלשהו עם עוד אחד, והזמנים בעה"ב אחד ל'קידוש', ואותו בעה"ב היה עני חסר כול והתאמץ בעבורם. אמר שם ר' זלמל'ה שהרופא אסר עליו לאכול (דער דוקטור לאזט מיך נישט עסען). כשיצאו משם, התפלא עליו בן לווייתו: הרי הנך צעיר ובריא, ויודע אני שאינך דורש ברופאים, ומי זה הרופא שאסר עליך לאכול, וכי שקר אמרת ח"ו?

השיבו ר' זלמל'ה: הדוקטור הוא הרמב"ם ז"ל שהיה רופא, ומביא בהלכותיו פסק הלכה שאסור לאכול בסעודה שאינה מספקת לבעליה... כשסיים רבנו לספר עובדה זו, הוסיף: אבער מיך באמת לאזט דער דוקטור נישט עסען...

ובני רבנו הגאון צ' שליט"א מציינים, שאכן היה זה לפלא שבחודש האחרון מיעט רבנו באכילה, עד שהביאו רופא שיבדוק אם דבר מה מעיק עליו ומפריע לאכילתו ולא מצא מאומה. למפרע התברר, שהיה זה ממש קעין דברי התוס' על הגמרא בשבת (ק"ח): 'רובן של צדיקים מתים בחולי מעיים', וכתבו שם התוספות (ד"ה רובם): 'זו"י אומר, כי יש במדרש למרק אכילה מן המעיים להיות נקיים וטהורים כמלאכי השרת'----

שנ"ו של נכדו הרב מיכאל אריה ראנד שליט"א

אדר תשנ"ו:

הגאון רבי צבי רבינוביץ שליט"א ראש ישיבת באיאן: סיפר לי אבי זצ"ל (הגאון רבי פישל רבינוביץ זצ"ל ר"י באיאן), ששרבנו התקשר אליו בשבוע האחרון לחיינו והתאונן על המצב, ואמר לו שהמשא כבד עליו, והוסיף לומר שהוא רוצה לעזור לכולם בפרט ובכלל וזה קשה עליו, וציין את הווארט על מה שאמרו בגמרא "כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא, דאילו בתורה כתיב ארבעים יכנו ואתו רבנו ובצרו חדא", ומקשין העולם הרי מצאנו הפלגות גדולות יותר בכוחם של חז"ל ובתקנותיהם לשנות מדברי תורה, ומדוע לא תנקוט הגמרא לדוגמא שבתורה כתיב 'והעברתם שופר תרועה' וכשחל ראש השנה בשבת ביטלו חכמים את המצוה. אלא, מתרצים, להפחית מכה אחת מגבו הכואב והמיוסר של יהודי זה נקרא 'גברא רבה'. וכמו"כ - הפט"ר רבנו בפני אבי - הוא מחויב להוריד כאב ומכה מהשני, וזה מאוד קשה עליו להוריד כאב מהשני היות וזה קהל גדול...

אבי זצ"ל סיפר לי שהיה מבוהל מאוד ומרוגש למשמע אוזניו, ואחרי כמה ימים הבין את הכול.

שמענו מהגאון רבי דניאל חיים, בן רבנו:

באחד השבתות האחרונים בסעודת שבת, אולי היה שבת

זכור, אמר רבנו: "אדר איז א חודש פון מיתת צדיקים". וכשהסתכלנו כמתמיהים, אמר שבניסן יש יא"צ של כהנים (כמדומה שמנה דוגמאות כמו ר' פיניע לוין), אולם אדר זה חודש של מיתת צדיקים, ושם לא מנה דוגמאות, אך זה היה פשוט שהתכוון על ה'בית ישראל' והרבי רבי העניך והחידושי הרי"ם...

תענית אסתר תשנ"ו:

אברך הדר בחו"ל שזוגתו חלתה במחלה הקשה והיא לא רצתה שאף ילוד אשה ידע מדבר מחלתה, סיפר על כך לרבנו ואמר לרבי את רצונה, אמר לו הרבי שהוא לא יספר דבר זה לאיש. ותמיד כשהיה הלה מגיע לארה"ק ונכנס אל רבנו, היה רבנו קם מכיסאו ונועל היטב את דלתות החדר (בשביל לעשות לו הרגשה טובה ובטוחה שאיש לא שומע מכאן).

והנה, רבנו היה מתקשר לאותו חסיד בכל שבוע או שבועיים, ישיר למשרד שבמקום עבודתו, להתעניין ולשמוע משלומו והאיך הוא מסתדר. כמובן שהיה זה חיזוק עצום לאותו חסיד, בפרט אחר שלא היה יכול לדבר עם איש בנושא זה מלבד הרבי. תמיד כשהיה מסיים את שיחתו, היה רבנו אומר "עוד נדבר..." בתענית אסתר, כשהתקשר הרבי ושוחח עמו כהרגלו, לא אמר "עוד נדבר", וזה היה לפלא.

"כִּי הִלְבִּיּשְׁנִי בְּגָדֵי יִשְׁעִי"

שינויי הנהגה מופלאים סמוך להסתלקותו

תלמידי חכמים, מידה טובה מרובה וצריך ללכת עם ג'וטע בגדים".

ברם, היה ניכר כי את הטעם האמיתי לשינוי בהנהגתו הוא מסתיר. כמו שינוי זה, ראו במוחש עוד הנהגות שונות שהשתנו אצל רבנו בתקופה האחרונה, ודברים בלתי מובנים בעליל אירעו במחיצתו. למשל, בחדשים האחרונים, בטיש'ן בליל שבת, היה רבנו אומר את השמוע'ס בקול בוכים.

כך גם מספרים בניו שליט"א, שכשהיה מספר בפניהם בתקופה האחרונה ויכרונות מילדותו או סיפורים על אביו הק', היה נשנק בבכי, שלא כהרגלו.

משמשו בקודש של כ"ק מן אדמו"ר בעל ה'נתיבות שלום' זי"ע מסלונים מספר, שבימים של ערב ר"ה (או בעש"ת) של שנת תשנ"ו בא רבנו לביקור אצל הרבי מסלונים, ותניה לפניו שהיות ובשנה הבאה יש לו כמה שמחות במשפחתו, חושש הוא מעינא בישא. משיצא, היה הרבי מסלונים מזועזע במשך שעה ארוכה ממה ששמעו אוזניו...

ואכן, בן רבנו ראש הישיבה הגאון רבי שאול שליט"א מחדד, שבדרך כלל לא חשש רבנו מעין הרע, ואף להיפך, כמה פעמים הזכיר בשם ספרים שאין מזיק עין, ורק כשאדם מהרהר ושואל, מעיינים בשמים שוב האם אכן האדם זכאי וראוי לכך. ע"כ היה לפלא שבתקופה האחרונה התבטא כמה פעמים שהוא חושש מעין הרע.

"אדם כי ימות באהל" - כפשוטו...

שבלב, לחפש בחורין ובסדקים עד היכן שיד אדם מגעת, לעקור ולשרש את היצר הרע שבלב האדם, לבטל מכל וכל את השאור שבעיסה בכל ימות השנה. זה היה כל מגמתו, וגם בטיש'ן העיקר היה אמירת השמוע'ס, וכל הטיש וחלוקת השיריים היו טפלים לזה [הגם שבוודאי איננו מבינים עומק הנהגותיהן של צדיקים, אבל כלפי חוץ כך היה נראה], הכול היה 'היכי תמצא' שיוכל לעזור ולגזור בליבותיהם של ישראל לקרבם לאבינו שבשמים, וגם בלי טיש'ן היה מנצל הזדמנויות שונות כגון בשאיבת מים שלנו ובשריפת חמץ וכדו' לומר שמוע'ס', לדרוש ולתבוע ולעזור, כי זו הייתה המטרה והתכלית, ללמד לבני יהודה קשת ללחום מלחמת ה'.

בסעודת יומא דהילולא, אמר בן רבנו ראש הישיבה הגאון רבי שאול שליט"א:

"אין לנו שום מושג בשעותיו וברגעי האחרונים של כ"ק אאז"ל עלי אדמות, אבל מה שראו ויודעים בוודאות זה שקיים בעצמו 'אדם כי ימות באהל' כפשוטו ממש (עי' שבת פג:), ולמד אז מסכת פסחים [וכך היה גם מנהגו של ה'אמרי אמת' זי"ע, מיד בקומו מהשולחן בפורים בעודו הולך לחדרו כבר שמעוהו לומד 'אור לארבעה עשר' וכו']".

'פנחס' בגימטריא 'פסחים', ואין זה גימטריא בעלמא, אלא 'מסכת פסחים' הייתה כל מהותו של כ"ק אאז"ל בכל ימי חייו וביותר בשנות הנהגתו, לבער את החמץ

נועם פני מנחם בשיבת

תיאורי הוד ששורבטו בחרט אנוש, מתוככי חדרי חדרים של חצר
בית המלך הפנימית על שבת קודש במחיצת רבינו

זאב אייזנשטיין

באחת הפעמים החליט לעקוב אחר הענין. הוא סימן בעט סימון קלוש, כמעט בלתי נראה, על גבי הגפרור שהכין לרבי. מה רבה היתה השתוממותו כשהתגלה לו הסוד: הרבי אכן משתמש בגפרור שהוכן עבורו, אך תמורתו מכין מיד גפרור נוסף שיעמוד באופן זה, מוכן לשליפה, כדי להקל על הבחור האמור להדליק את הנרות בעוד שעה קלה...

יצוין, כי הגם שכבר בחצות נותקו מכשירי החשמל בבית כמכונת הכביסה וכדומה. ואווירת שבת שלטה בבית, אעפ"כ לא היה שובת ממלאכה, למשל, קולמוסו עדיין אחוז היה בידו, ומפעם לפעם רשם את הערותיו על שולי גליון הספרים בהם הגה, אבל כולו היה "שבת'דיג".

מכשיר הטלפון הושבת וכוסה שעה ארוכה לפני שבת.

הרהורי תשובה

רבינו התבטא פעמים רבות אודות הענין הנשגב לערוך חשבון נפש בערב שבת על השבוע החולף, וכה היה אומר: "ערב שבת בין איך מקבל שבת פרי, און איך בין עוסק דענמאלסט אין תשובה אזוי ווי יעדער איד דארף צו טאן, פאר שבת דארף מען תשובה טאן, און נארמאל טו איך נישט אין קיין שום אנדערע זאכען".

כתיבת ה'שמועס'

לעיתים היה רבינו כותב בשעה זו חלקים מתוך ה'שמועס' של שבת. היה זה מחזה נורא הוד, כולו אחוז שרעפים, מתבונן וכותב מעט, ושוב מתבונן וכותב, ובכל אותה עת לא שם לב כלל לסובב.

'סיבוב' בהיכל הישיבה

שעה קלה לפני שירד לביהמ"ד הי' עושה 'סיבוב' בהיכל הישיבה. מתהלך בינות לבחורים הלומדים, בעוד עיניו החודרות סוקרות עמוקות את נפש התלמידים ואת לימודם. ה'סיבוב' בהיכל הישיבה היה מעמד רב-רושם שנצרב בלב התלמידים. יוצא היה בפתע פתאום מביתו נאווה קודש, כלשון אש הפוקעת מן השלהבת. פסיעותיו מדודות וידיו שלובות לו אחוריו כמעשהו תמיד, מביט לימין ולשמאל בסקירת-נשר מהירה. יש ונעצר סמוך לאחד השולחנות, מביט במאן דהו. משם המשיך ופסע לאורכו של בית המדרש ולרוחבו.

נוהג זה, שהתחיל בשנים הראשונות כ'ראש ישיבה', הפך והיה בימי ההנהגה למאורע מרכזי ומדובר בקרב החסידים. בחורים ואברכים, ואף מבוגרים, שהגיעו 'נסיעה' לירושלים – היו ממחרים בערבי שבתות ללמוד בהיכל הישיבה, כדי להיות נוכחים באותו מעמד רוחני ומרומם.

הלמות הלב הנרגשות, בעת שסבה הדלת על צירה והופיע רבינו פנימה בהדר גאון, לא פסקו מעולם – בבחינת "כי איש אלקים קדוש הוא עובר עלינו תמיד" – וכמו שיעיד כל אשר נכח במעמד זה ולו פעם אחת בחייו. סיבוב כזה היה נערך גם בשבת קודש לאחר הצהרים, וכדלהלן.

שעה קלה לפני כניסת השבת

הרבי מגיע לבית המדרש, ופונה לטבול במקוה שבבית המדרש לכבוד שבת. לאחר הטבילה הרבי אומר שיר השירים. המחזה אינו ניתן לתיאור, פניו להבים, דומה למלאך אלוקים.

לאחר מכן קיבל את העולם שהגיע מחוץ לעיר לשבת קודש ל'שלוש נעמען', כאשר הכל עטויים כבר בבגדי שבת. ב'שלוש נעמען' כבר לא ניתן היה להזכיר אצל הרבי הזכרה של ענייני חולין. כולו אמר רוממות של שבת קודש.

הקל תפוחין קדישין

תפילת קבלת שבת

בתפילת קבלת שבת היה זה מחזה נורא הוד. פניו הקדושות זרחו ועיניו כגחלי אש, הכל התעוררו למראה פניו. מי שלא ראה זאת לא יוכל להבין. היה נראה כי הוא שרוי בסערת נפש. והיה מרים את ידי הקדושות באמרו את

מנחם משיב נפש

יריעה נרחבת
במלאת חצי יובל
להסתלקותו של
כ"ק מרן
אדמו"ר ה"פני
מנחם" מגור
זי"ע

שבת קודש במחיצת רבינו

9:00 בבוקר: הטבת הנרות

בסביבות השעה 9 בבוקר, כבר היה הרבי עומד ומטיב את הנרות בביתו. לאחר מכן היה עולה לחדר לימודו שבקומה השנייה, הצמוד להיכל הראש כשהוא לבוש בבגדי שבת.

פעם אמר: "בילדותי אמי הרבנית ע"ה היתה נוהגת להלביש אותי מוקדם בגדי שבת, ואבא זצ"ל שיבח זאת, פעם אמר לי: "א שבת יונגעל! - דו הייסט נאכץ פעטער ר' מנדלי [-השפתי צדיק זצ"ל], הוא גם נהג כן..." אגב, בפולין נהגו להעניק את התואר "שבת יונגעל" לילד שנולד בשבת קודש, וכידוע רבינו נולד בשבת קודש בעת רעוא דרעוין.

בחדר זה הדליק רבינו שתי נרות, ובשנות ההנהגה, משום שבזמן הדלקת הנרות הרבי כבר היה בבית המדרש - היה הבחור הנ"ל מדליק את הנרות, אך עדיין היה הרבי נוהג להבהב את הנרות הללו, למען יהיו מוכנים להצתה קלה בשעת כניסת השבת.

עובדה מעניינת: הבחור הנ"ל, שביקש לחסוך מרבינו כל טרחה, ואפילו קלה ביותר - נהג לשלוף גפרור אחד ולהוציא את קצהו באופן שיבלוט החוצה מתוך קופסת הגפרורים, ובכך לחסוך מהרבי את פתיחת הקופסה בבואו להבהב. מדי ערב שבת בשבתו היה עושה כן - אך משום מה התפלא לגלות כי גם לאחר שהבהב הרבי את הנרות, נותר הגפרור שלוף במקצת מן החפיסה, כאילו הרבי אינו חפץ להשתמש בגפרור שהוכן עבורו. ועוד היה תמוה בעיניו, שאם הרבי משתמש בגפרור אחר, כיצד נותר הגפרור השלוף על כנו.

רוממות של שבת קודש. רבינו בהגיעו לבית מדרש בעש"ק

המלים "כי היא מקור הברכה מראש מקדש נסוכה".

כשהסתובב כלפי העם בעת אמירת "בואי בשלום" היו עיניו עצומות, ופניו נוהרין בנהירו עילאה שלא מעלמא הדין, שינוי צורה ממש, עד שרווחה התחושה בקרב אלו שזכו לחזות באור פני משה, כי אילו לא באנו נסיעה לרבי אלא בשביל לראותו ב'בואי בשלום' דיינו.

בעת ההפסקה, כמנהג, בין מנחה לערבית, היה רבינו נכנס ל'קבינט', סוגר אחרי הדלת על המנעול, ויושב ולומד. רק מקרים דחופים הורשו להיכנס בשעת ההפסקה, אולם כאשר מי מהנכנסים ביקש להוסיף לדבר גם על דבר שאינו נחוץ, נודעק הרבי: "ש-ב-ת! א שאד יעדער מינוט!".

בשנות ההנהגה ה' נוהג להריח בשמים עם ברכה, בהפסקה. בתחילתה ובסופה.

תפילת מעריב

לאחר שנסתיימה ההפסקה, נכנס לתפילת מעריב, לאחר מכן עבר כל הקהל לומר גוט שבת, לאחר מכן נכנס לדירה הסמוכה לבית המדרש, לברך את הרבנית של ה'בית ישראל' זצוק"ל בברכת 'גוט שבת'.

בתחילת ימי ההנהגה היה הולך לביתו לסעודת שבת, ובסוף ימי ההנהגה סעד בבית המדרש ונשאר שם עד אחרי הטיש.

בהליכתו לביתו אחר התפילה לא הרשה ללוותו. גם לבניו יבדלחט"א, כאשר לא אכלו עמו, לא הניח ללוותו לביתו. כשאחד מהם השיבו כי הוא עולה לומר לאמו הרבנית תליט"א שבת שלום, אמר: "יא, שטייט צוויי מלאכי השרת מלווין לו לאדם, וועלן די מלאכים גיין נאך א וועג... והוסיף: פון יעדער מצוה ווערט באשאפען א מלאך, פון א כיבוד אב, פון א כיבוד אם".

סעודת שבת

סידורו של שבת

בליל ש"ק קודם הקידוש היה אפוף שרעפים וחרדת אלוקים

חופפת עליו.

כשסעד בביתו, ה' ניגש לארון והוציא ספר 'סידורו של שבת' והסתכל בכמה שורות היכן שנפתח, עד שהגיע ל"רעיון"... וראו עליו שאש בערה בו, ואז הפליג במחשבותיו... כך נהג מעת תחילת ההנהגה. וכן כשסעד בסמוך לביהמ"ד, היה נכנס תחילה לכמה דקות לחדרו [-'קבינט'], ולומד שם בספר 'סידורו של שבת', ואח"כ יצא לקידוש.

הקפת השולחן

כשהגיע אל שולחן הסעודה לא הביט לשום כיוון והיה נראה בעליל "שאינו כאן", ומיד החל מקיף את השולחן פעם וחצי תוך כדי אמירת "שלום עליכם".

הקפת השולחן החלה בתקופה הראשונה לאחר ההנהגה, אם כי לא בשבת הראשונה. באותה שבת שהחל בהנהגה זו פתח לספר אודות צדיק מסוים שאביו הרבי היה מקיף את השולחן שבע פעמים לפני קידוש, והבן לא. וכשנשאל הבן לטעם השינוי, השיב כי אינו יודע את טעמו של אביו בהקפות לכן הוא אינו מקיף. ואז כשסיים לספר הביט על בניו בבת שחוק והחל להקיף כפעמיים את השולחן, ומאז הפך הדבר למנהג קבוע.

לימים אמר כי אביו האמרי אמת זצוק"ל היה נוהג להקיף השולחן, אבל עד שלא הבנתי את הטעם לא רציתי לנהוג כן, אבל אח"כ מצאתי לזה רמז בתיקוני זוהר.

פעם בסעודת ליל שבת של שמחת שבע ברכות, כשלא התאפשר להקיף ברגל, הקיף רבינו בעיניו הק' במבט בעלמא את השולחן, ואמר: מ'קען מיט די אויגען אויך ארום גיין... [כך היה דרכו, שאף שהיו לו עניינים לא רצה להטריח אחרים עבורם].

מאמר הווהר הק'

משסיים את ההקפות, נעמד והחל ללחוש, כנראה את הווהר. מסתבר שגם אמר אז משנת 'במה מדליקין', שכן מצאו סידור שרבינו כתב בו בכת"ק את 'במה מדליקין' ומסתבר שאמר זאת. לאחר מכן היה מריח בשמים בדרך כלל, כמנהג ה'שפת אמת' זצוק"ל.

קידוש וסעודת השבת

העמידה בשעת הקידוש היתה אפופת יראת הרוממות ומאוימת ביותר, היה מחפש מבין הבקבוקים ומוזג לעצמו את גביע הקידוש. כאשר בניו ונכדיו הילדים הסועדים עמו היו עושים קידוש, היה קם ממקומו ועומד בשעה שכל אחד החל לומר יום השישי, כדין עדות הנאמרת בעמידה. ולא הלך ליטול ידיו עד שכולם סיימו.

לאחר הקידוש (ולפעמים לפני קידוש), קודם נטילת ידיים, היה מסמן עם הסכין על הפת. לאחר המוציא בצע מן הפת חמש פרוסות, אותן חילק למסובים.

לאחר שהתחיל לאכול, אז התחלפה האוירה המאויימת לבחינת "נועם יראתך". היה אומר 'ווערטער', אך בכללות היתה הסעודה מהר מאוד.

מיד לאחר המוציא נהג לעשות 'העץ' על תמר. ובסוף הסעודה כשהגיעו לקומפוט, היה אומר תמיד: אני כבר עשיתי ברכת העץ... לפעמים בעת אכילת התמר לחש בשפתיו (-לשון הירושלמי) "שמרגלת האדם לתורה".

פעם כשנשפך דבר מאכל על בגדו, אמר: "פון שבת בלייבט נישט קיין פלעק, שבת נעמט ארויס אלע פלעקן".

לאחר הדגים היו שרים ניגון אחד לזמר האר"י הק', ובזמן זה היה אומר כנראה את כל הזמירות (לא יכלו לשים לב בדיוק מה אמר). לפעמים היה מתלהב בסעודת שבת, ושר (בניגון העולם) "לבי

ובשרי ירננו לא-ל חי" בדבקות.

זה היה הניגון היחיד ששר... מלבד זאת, פעמים רבות ה' שר לעצמו את הניגון "שרייט שוין יידאלאך גוט שבת..." במתיקות נפלאה. ולא דוקא בשעת הסעודה.

כל השנים רבינו היה אומר ברכת המזון בדחילו ורחימו, מילה במילה כמונה מעות, בניגון שובה לב. בשנות ההנהגה שמו לב לזה במיוחד, כאשר בטיש וכדו' כשהקהל סיים לברך, הרבי היה עוד עדיין בסיום הברכה הראשונה, וכיון שכל הקהל נשתתקו, כולם שמעו את הרבי מברך.

בימות החול כשהיה אומר "ועל הבית הגדול והקדוש" היה נאנח עמוקות, "אוי וויי" – ושוב המשיך: "שנקרא שמך עלי"..." ובשבת היה מפסיק פורתא לפני מילים אלו, ולא נאנח בקול.

לאחר הסעודה, עד ה'טיש', היה יושב ספון בחדרו, פניו להבים, והיה אז פחד נורא להיכנס אליו. גם כאשר המשב"ק נכנס לחדר רבינו להביא לו קפוטה המיוחדת לטיש וכדו', לא היה מעז להביט בפניו של רבינו. לפעמים למד אז בזוהר הק'.

זה השולחן אשר לפני ה'

הכל נסקרים בסקירה אחת

בעת הטיש הקפיד רבינו שהמכובדים העיקריים יהיו בני תורה. 'חסידישע אידן'. גם ב'שורות' ביקש שכל אחד יסתפק ב'טיש' אחד במשך השבת לעמוד בשלוש ה'שורות' הראשונות סביב, ולוותר לאחרים שיוכלו ג"כ לעמוד...

בעת עריכת ה'טיש' תחום היה שולחנו הטהור בשתי גדרות (שכוננו בפי החסידים 'שורות'), מאחוריהם נדחקו אלפי החסידים כדבוקה אחת, איש אחד בלב אחד. 'שורה' אחת בין הקיר המערבי ועד הבימה (- 'השורה הקטנה'), וה'שורה' השנית קרובה לארון הקודש מהבימה ועד כותל הצפוני (- 'השורה הגדולה'). בעת ה'טיש' בליל שבת שתי ה'שורות' היו מיועדות עבור ציבור האברכים, וב'סעודה שלישית' ה'שורה' 'הקטנה' יועדה לאברכים, ואילו 'הגדולה' יועדה עבור הבחורים שנוספו אז.

כשרבינו היה נכנס לטיש היה בתחילה סוקר את כל היושבים בטיש, אח"כ את אלו שישבו מתחת לשולחן [-כן נהגו פרחי החסידים בגור, מחמת חוסר מקום, ומפאת רצונם לשמוע ולראות את מלכם בשעת הטיש, לקיים בעצמם: "הוי מתאבק בעפר רגליהם" – לשבת תחת השולחן הטהור]. לאחר מכן סקר בעיני קדשו את היושבים על שורת הספסלים השניה מלפנים ומאחור. ואת העומדים צפופים בשורות.

בעת שהיה מביט לעבר מקום מסוים, היו עומדי השורות מתכופפים ומורידים ראשיהם, עד שראה את מי שרצה לראות, אם בכדי לשלוח לו שיריים, ואם בכדי לתקוע בו מבט קדשו, למען יתעורר לבו, או לחזקו ולעוררו בעבודת ה'.

סידורו של טיש ליל שבת

כשנכנס, התחיל הגבאי הרה"ח ר' חנינא שיף ז"ל להקריא את מעמידי היין - 'שטעלין וויין' – והעלו על השולחן בקבוקי מיץ ענבים. והרבי חילק מהם לכל יושבי השולחן. לאחר מכן הרבי שתה ואיחל לחיים לקהל. והחלו לשיר כל מקדש. בינתיים הקהל עלה במדרגות שממול, לומר לחיים, בסיום הניגון החל השמועס, לפעמים אחרי השמועס עוד נוספו ווערטער, לאחר מכן שרו מנוחה

סידורו של שבת. רבינו בחתונה האחרונה בריקוד, נראה יבלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א

חרדת אלוקים חופפת עליו. רבינו בשמחה משפחתית בצעירותו

וטהר לבנו לעבדך באמת. תמונה אחרונה מקרוב בלכתו לטיש פורים רבינו היה נוהג לומר תהלים בקדרותא דצפרא דשבתא, לפנות בוקר, במטבח ביתו לאור מנורה קלושה במתיקות עצומה. וכך היה מייעץ לרבים שיאמרו פרקים מסוימים בתהלים או כל התהלים בשב"ק. והיה אומר בשם האר"י הקדוש, שעיקר הזמן לבקש זה או בליל שבת או בשבת פארטאגס.

עתיקא קדישא

'שפאציר' בצפרא דשבתא

בשנות ההנהגה, נהג רבינו להתבודד בשרעפיו בכל יום בשעות הבוקר המוקדמות (יצא בערך בשעה חמש וחצי לכשעה), באוירה הזך והצלול של פלטרין של מלך, כשהוא מתהלך לבדו בסמטאותיה וברחובותיה, בעוד הרחובות שקטים ונקיים מהמולת בני אדם – והוא מנותק מכל הסובב. גם בשבת קודש היה מתהלך בשעות הבוקר המוקדמות בטיול אפוף רו בסמטאותיה של עיר הקודש. משסיים הלך מיד לחדרו שבבית המדרש.

תפילת שחרית

בתפילת צפרא דשבתא, לאחר שסיימו לשיר א-ל אדון, היה רבינו נעמד ואומר בעצמו בהתלהבות עצומה ובהתעוררות מיוחדת את הקטע לא-ל אשר שבת וכו' עד גמירא. כמו כן נהג לעשות סיבוב בבית המדרש באמצע התפילה, סיבוב אחד ב"אשרי", וסיבוב שני ב"אז ישיר".

בכל תפילות השבת, כשהיה החזן אומר וטהר לבנו לעבדך באמת, היה רבינו מסובב את פניו לקהל, ולחש בשפתיו יחד עם החזן "וטהר לבנו לעבדך באמת", כשעניני נוצצות ומביעות באימה תחינה אילמת.

בהפסקה אחר שחרית, היה כמעשהו בהפסקה בליל שב"ק, מוקדש כליל ללימוד התורה. יצוין כי בתחילת ההנהגה לא היה ערך רבינו שולחנות בסעו"ש בקביעות, ובשבת שלא ערך טיש, היה אומר שמועס בהפסקה בבוקר, על מקומו בתפילה, כשפניו הקדושות כלפי העם. בתחילה, היה זה שמועס אחד בתחילת ההפסקה, מיד אחר שחרית, ומפרשת שמיני תשנ"ג היו שני שמוסע'ן, אחד בתחילת ההפסקה ואחד בסוף ההפסקה.

סעודת עתיקא קדישא וצהרי שבת קודש

בשבת בבוקר אחרי קידוש רבינו נהג לטיול ידיו מיד ולא אכל מזונות. אך בירך בהמשך כמה ברכות, על הגזר של הדג עשה בורא פרי האדמה, וכן עשה שהכל, ופעמים רבות עשה גם בורא פרי העץ על זית או שיזף. מיד בסיום הסעודה היה עולה לחדרו ומתיישב ללמוד שעה שלימה ברציפות ובקול נעים. רק לאחר כשעה היה הולך לפעמים לפוש קמעה. ופעמים רבות היה יושב ולומד ברציפות עד שירד לבית המדרש.

פעם בעת ששבת בחיפה, באחת משבתות הקיץ, וסעודת שבת הסתיימה בשעה עשר ועשרה בבוקר, התיישב ללמוד ברציפות עד השעה שבע שהתפללו מנחה, כתשע שעות (!!!) - אשרי עין ראתה זאת.

כ"ק מרן האדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א סיפר בפורים המשולש

ושמחה, ולאחר מכן הרבי אמר עוד ווערטער, ולפעמים עוד שמועס. אח"כ הביאו את מגשי הפירות, גם מהם חילק הרבי לכל יושבי ה'שולחן', לאחר מכן ברכת 'על הגפן' בקול ע"י הגבאי ר' חנינא שיף, ו'על הפירות' ע"י הרה"ח ר' בונם קורניק. זמן הטיש הסתכם בכ-3/4 שעה.

בשבתות החורף החל הטיש ברבע לעשר, ובקיץ באחת עשרה ורבע. את דלתות בית המדרש פתחו חצי שעה לפני הטיש.

בעת שר' חנינא הקריא את ה'שטעלען וויין', לפעמים היה רבינו מעיר ומגיב. אירע פעם שר' חנינא הקריא: "מוניא שפירא", והעיר רבינו: "ער האט נישט קיין יידישע נאמען?... משכחים שמותם". כמו כן היה מעיר לאחר הטיש אם השמיטו את תואר 'הרב' ממי שראוי לכך.

קול הוצב להבות אש

עיקר הטיש היה מבוסס על השמועס. רבינו היה עוצם עיניו ופותח דבר קדשו בניגון מעורר, לפעמים היה נשנק מבכי, וכך נושא קולו כשבידו אחת הוא אוחו בגביע וביד השניה את הצלחת של הגביע, וכל העת מסובב את הגביע ואת הצלחת.

בעת הניגון של 'כל מקדש' שזימרו קודם השמועס ניכרו כבר על פניו הקדושות אותות השמועס הקרב ובא, לפעמים היה פותח במילים מהניגון כמו: "אוהבי ה' זרע אברהם אוהבו", ועל כך היה נסוב השמועס.

כשהיה אוחו בגביע ופותח בדבריו, היה נראה בחוש כי הוא שרוי בעולמות אחרים. אף קולו היה שונה מהרגיל. השמועס נאמר בקול רם שאינו אופייני כלל לדרך דיבורו, ואף לא לצורת דרשתו בפני קהל בכל השנים קודם שנות ההנהגה. מפעם לפעם, היתה מתפרצת מפיו שאגה כעין לבת אש של פסוקים וביטויים כמו "נכספה וגם כלתה נפשי לבי ובשרי ירננו" וכדומה.

הלוקת שיריים

בשולחן בליל שב"ק היה רק פירות - בתחילה מכל הסוגים ובהמשך רק תמרים ותפוחים - ויין. לא היתה נייחא דעתיה מאותם החסידים העושים עיסוק יתר מענין החטיפת שיריים, שהרי עושים הם מטפל עיקר, וסבר שעיקר הטיש הוא ה'מרדות בלבו של אדם' - תוכחת המוסר בשמועס.

פעם ציטט יהודי מיוצאי ליטא, שאמר לו שהכיר בפולין שני חסידי גור, אחד ברובנא והשני בלויצק הסמוכה. אחד מהם הקים 'בית יעקב' והשני 'תלמוד תורה', ובמעשיהם הצילו נפשות רבות מרדת שחת. והוסיף ר' אברהם שקודם לכן היה סבור שחסידות מתבטאת בחלוקת שיריים של קוגעל... אך כשראיתי את החסידים האלו ומה שהקימו הבנתי שהחסידות מקימה את הדור.... רבינו ה' אומר שמאז ששמע כך יש לו 'אלרגיה' לחלק קוגעל - כלומר אינו רוצה שבוזה תתבטא החסידות אצל החסידים ובפרט אצל צעירי הצאן.

מלבד השמועס'ן שהיו מזעזעים את אמות הסיפין ומרעידים את כתלי לבבות כל הקהל, היה רבינו פועל בקדשו ומשגר הוראות בכל עת ה'טיש'. כגון לשלוח שיריים למי שצריך, בהוסיפו אמירה קצרה: "דער כהן" "דער רב" וכדומה או בבירורים מיהו פלוני העומד במקום פלוני וכהנה, כשכל הקהל מרותק לכל הגה ממוצא פיו הקדוש ועוקב אחריי בדריכות.

בעת חלוקת היין, נראתה הנהגתו באופן מופלא. הוא חלש בו זמנית על שלוש חזיתות. כאשר בצד אחד עלו כנגדו הקהל לומר 'לחיים' והוא מאחל לעומתם ברכות שונות, כגון 'מזל טוב' רפואה שלימה' כפי שנזכרו, ותוך כדי כך היה מאזין ומקשיב להכרזות שמות מעמידי היין ע"י ר' חנינא, וגם על כך היה מגיב מדי פעם. ומצד שלישי, אף בוחן במבטו את הקהל והגלריות ובוחר משם אנשים מסוימים להתייחסות מיוחדת, ויהי לנס.

וסיפר פעם על הרבי ר' העניך מאלכסנדר זצ"ל שהזכיר את הלשון: "למי זאת נרשמת (בפייט 'יום ליבשה') ואמר: אויף יעדען גלעזעל וויין שטייט אויפגעשריבען צו-וועמען עס גיהערט"...

ברכה אחרונה

בסיום הטיש, ה' הגבאי ר' חנינא שיף ז"ל מוציא את כל הקהל בברכת על הגפן, ור' בונים קורניק ז"ל בברכת על העץ, כאשר רבינו מהדר תמיד לברך בעצמו ברכת על הגפן וגם על העץ. בורא נפשות עשה כ"א לעצמו.

מלך כיפיו תחזינה עיניך

לאחר הטיש היה הולך לביתו נאוה קודש מלווה ביבדלח"ט בניו שליט"א, כאשר מאות פרחי נעורים מלווין אותו בחרדת קודש. רחוב יוסף בן מתתיהו דמם באותה שעה, עוברים ושבים נעצרו בדומיה למחזה הוד הקדומים.

יש וילד מילדי הרחוב שיחק על הכביש. כשהרבי הגיע בסמוך אליו, הניח את ידיו הקדושות מעל ראשו, ופיו ממלל: 'שימך אלקים כאפרים וכמנשה.

מנחם משיב נפש

יריעה נרחבת במלאת חצי יובל להסתלקותו של כ"ק מרן אדמו"ר ה"פני מנחם" מגור זי"ע

שבת קודש

במהיצת

רבינו

תשע שעות ברציפות. לומד

עבד ה'. רבינו בליל הושענא רבה תשנ"ה

תשס"ח, בעת הסעודה, ששמע מבעל המעשה אברך שביקש פעם מרבינו סגולה לעשירות, והשיב לו: **"לאחר סעודת שבת בבוקר אל תלך לישון כלל, אלא תלך ללמוד עד מנחה. זו סגולה לעשירות..."** כאמור, גם בשבת אחר הצהרים היה עורך 'סינוב' בהיכל הישיבה לפני שירד לביהמ"ד. התחושה היתה: היכן עוד יש בעולם תמריץ גדול מזה? - לעודד את הבחורים להיות נוכחים בשעה זו ולעסוק בתורה בחיות ובשמחה. היו מגיעים לישיבה אף אורחים רבים, בחורים משיבות אחרות, וכן אברכים שהגיעו 'נסיעה' לשבת, לראות ולהיראות. להיות נוכחים במעמד נשגב זה של 'הסינוב'.

זעיר אנפין / רעווא דרעווין

מנחה וסעודה שלישית

בשעת התפילה, היו נשמעות לפעמים מפיו הקדוש מילים מתוך התפילה שהיו חודרות לתוך לבבות השומעים, ומרעידות את הנשמה. במנחה של שב"ק בלטו המילים "יכירו בניך וידעו", שהיו נשמעות מפיו הקדוש פעמים רבות מנסרות בחלל. לאחר מנחה היה נכנס לדירה הסמוכה לביהמ"ד, נטל ידיו, ולאחר כרבע שעה יצא לבית המדרש לערוך את הטיש. טרם שנכנס לטיש, היה נסער ביותר. בתקופה הראשונה היה מתקיים טיש בסעו"ש רק אחת לכמה שבועות, אך בהמשך החל לערוך את השולחן הטהור בסעו"ש מדי שבת בשבתו. בטיש זה השתתפו גם הבחורים, ע"כ נקבע ששורה 'הגדולה' תהיה מיועדת לבחורים. היו מביאים אל השולחן חלה עם הערינג, בירה שחורה לאמירת לחיים, ולעת שמחה הוסיפו גם מגשים עם שקדים.

רבינו היה אומר בסעו"ש שני שמוסען, הראשון לאחר 'מזמור לדוד', ועליו הוסיף כהנה וכהנה ווערטער. והשני לאחר 'יצה' (ומשנת תשנ"ה אחר 'יום שבתון'). לפעמים היה מתחיל קמעא ב"ווערטער" בטון נמוך כרגיל, ולפתע מתגבר בקולו, תופס את הגביע ומתחיל בשמועס השני. טרם ההנהגה, כשלא היה טיש בסעו"ש, היה לומד בספה"ק תולדות יעקב יוסף. ואמר בשם חסידים שכאשר אין טיש של רבי שיסתכלו ב'חסידישער' ספר תמורת זאת, והפטיר: **"דער תולדות איז מיין רבי..."** אף שראו עליו בחוש שהוא שרוי בפסגות עליונות ביותר, בכל זאת תמיד זכר והתייחס ברחימאיות למסכנים וליתומים. כשהיו שקדים בטיש, בעיתות שמחה וכדו', היה רבינו מכניס לכיסו כמות מסויימת של שקדים. היה זה במטרה עבור יתום מסוים וכדו', לתת לו אח"כ ב'געזעגענען', או לשגר למאן דהו שזקוק לישועה.

גם בחלוף כ"ה שנים מהסתלקותו

מפעל הנצחת מורשתו הרוחנית של בעל ההילולא מרן ה'פני מנחם' זיע"א - עודנו בעיצומו

הספרים, ש"ס, שו"ע, רמב"ם ועוד כהנה וכהנה (כרך נוסף על התנ"ך, ספרי מוסר וחסידות, ייצא לאור בעזה"י בקרוב). **אוצר מכתבים (ב' כרכים):** מאות מכתבים ואיגרות מתוך אלפים רבים שיצאו מתחת ידו של רבנו במרוצת עשרות השנים בהם כיהן בתפקידים ציבוריים שונים, בהרבצת תורה לעדרים ובניווט דרכה של היהדות החרדית, ועד לערוב ימיו בשנות הנהגתו את העדה כזקן מלא רחמים, אביהן ואוהבן של ישראל – מלאים וגדושים דברי מוסר והדרכה, דברי עידוד ונחמה, וגם לרבות מכתבים שיש בהם השתקפות לריבוי פעליו בבניין היהדות החרדית בארץ הקודש – בקימום מוסדותיה וניהול מערכותיה עשרות בשנים. **סדרת ספרי תולדות חייו ופועלו - 'הפני מנחם':** כרך א' - תורה ותפילה, עובדות וסיפורים מהימנים הפותחים צוהר להיכלות דבקותו העצומה בקודשא בריך הוא ואורייתא, אהבתו וחשקו בתורה, גאונות כבירה והתמדה מופלאה, לצד היותו דבוק ואחוז בעמוד העבודה, שירי זמרה ושיירי דמעה של תפילות ותחנונים, שבח והודיה לבורא ית"ש. כרך ב' – בין אדם לחברו, עובדות וסיפורים מהימנים הפותחים צוהר להיכלות אורחותיו ומידותיו המופלאות, שהיו ארוגים וקשורים באהבת ישראל עילאית, במידות מזוככות וטהורות, בהרעפת טללי עידוד ונחמה ובגמילות חסדים מופלאה ליחיד ולכלל. כרך ג' – בין אדם למקום, עובדות וסיפורים מהימנים הפותחים שערי אורה לחיי תורה וקדושה, יראת שמים ועבודת הש"ת, אמונה ושמחה, מוסר וטהרה – מחייו של רבנו זיע"א ומאשר השפיע ועורר סביבותיו והעמיד דור שלם על אדני יסודות קודש אלו. כרך ד' מצוי בעיצומה של מלאכת העריכה.

לפעמים כאשר גברו הצפיפות והחום, היה רבינו מאותת בידי הקדושות שיחלקו שתיה לאלו שעומדים ב'שורות'... לפני ברכת המזון, היו מביאים שקית מלאה בשקדים ורבינו היה שולח אותה לילדים שאמרו תהלים ב'מתמידים' בזמן הטיש. בשבת שובה תשנ"ה בעת שהרבי שיגר את השקדים לילדים התבטא: "הם לא טעמו טעם חטא... בהתכוונו כי לכן לילדים מותר לאכול שקדים על אף שאגוז בגימטריה 'חטא', ואין נוהגים לאכול שקדים בעשי"ת.

בשבת, בה התקיימה בשולחן הטהור שמחת 'שבע ברכות', לקראת ברכת המזון היה רבינו רומז לבחורים בתנועת אצבע אימתי עליהם לצאת, כאשר חפץ להשמיע דברות קדשו לאברכים בלבד. באותו רגע נעקרו מיד המוני בני הנעורים ממקומותיהם ב'שורות' ויצאו את בית המדרש בגאות דקדושה.

רבינו נהג כמנהג אבותיו הקדושים נ"ע שהיה מברך בעצמו על הכוס רק בסעודה שלישית. בשאר הזדמנויות תדיר כיבד אחרים בברהמ"ז, ואילו בטיש בפורים נהג לכבד את יבדלח"ט בנו ראש הישיבה שליט"א.

"גיט וואר!"...

לאחר סיום הטיש היה נכנס לחדרו, ולאחר כעשר דקות יצא לתפילת מעריב. לאחר מעריב והבדלה בבית המדרש ע"י הגבאי ר' חנינא שיף ושירת המבדיל, היה כל הקהל עובר לומר 'גוט וואך', ולקבל את הקהל לגיזיגענען. היתה זו השעה בה צבטו החסידים את עצמם להיווכח באיזו עולם הם נמצאים. מתוך גן עדן של 'מעין עולם הבא' במחיצת קדשו של רבינו, היה עליהם לשוב לעולם החולין וששת ימי המעשה. אולם, מצוידים היו במצבורי ענק של חיות דקדושה, רוממות של הוד, אשר חוו ושאו בו בצילו של צדיק. שבתות עילאיות אלו ילוו אותם לנצח, עדי יבוא יינון ויקיצו וירננו שוכני עפר. אזי יזכו לשוב ולחזות בנועם פני צדיק.

אגודה אחת לעשות רצונך

מילוי תפקידה של התנועה הקדושה 'אגודת ישראל' ב'עת לעשות לה' - בכח האחדות והשלום

משיאו של כ"ק מרן ה'פני מנחם' זי"ע

בכינוס ראשי אגודת ישראל במלון כינר, י"ה טבת תשנ"א

מנחם
משיב נפש

יריעה נרחבת
במלאת חצי יובל
להסתלקותו של
כ"ק מרן
אדמו"ר ה"פני
מנחם" מגור
זי"ע

משיאו של
רבינו בכינוס
אגודת
ישראל

עמו) הרב מפוניבז' זצ"ל, אמר בימיו שב'עין חרוד' (-קיבוץ אנטי-דתי) עוד יניחו תפילין! אז אמרו עליו כי הוא הווה בהקיצ, אבל כיום אכן מניחים שם תפילין. גם הרי"מ לוין אמר על כל ה'תורות' ששלטו אז בכיפה, הציוניזם והבולשביזם ודומיהם, כי עוד יבוא היום ויבעטו בהם ברגלים. אז שחקו על דבריו, אבל היום רואים שאכן זה כך.

בימים ההם עברנו ממשלת כפיה של בן-גוריון שהייתה דיקטטורה פרלמנטרית, דיקטטורה מלוכשת בדמות דמוקרטיה, ואשר שמה לה למטרה להעביר את המון העם על דתם. כאשר באו ילדי תימן יחד עם משפחותיהם, שנמנו על יהדות תימן הספוגה בתורה ויראת שמים, גולה מהם המדינה בכח את הילדים וגזרה עליהם שמד רוחני. כך כאשר באו ילדי מרוקו, וילדי טרנסילבניה. היו מאחוריהם דורות של תרבות יהודית, של כיבוד אב ואם, אהבת תורה ואוצרות של יראת שמים שהיו ספוגים עד לשד עצמותיהם של יהודים אלו, ובכוח העבירו אותם על דתם ועל דעתם. ילדי תימן נלקחו בכח הזרוע ממש.

היהדות החרדית הוכתה בימים ההם מכה אחר מכה, ואגודת ישראל בראשות הרי"מ לוין הייתה נתונה בפחד ובבהלה גדולה לנוכח השמד הרוחני המתחולל לנגד עיניהם, והם ניסו לפעול מתוך התייעצות תמידית עם גדולי תורה, כולל עם הרב מברסקי והחזון איש זצ"ל - שהורו להרי"מ ז"ל להישאר בממשלה, עד כמה שאפשר להישאר. הם אמרו לו: אף שאיננו לא מסכימים כל כך עם השיטה, אבל אתה במקומך חייב לפעול כן! וב"ה, זכינו להציל את מה שניתן היה להציל.

בנס גלוי, שאינו מובן ומושג, התאוששה היהדות החרדית מן המכות הגדולות שהוטחו על גביה בימים ההם, והרימה ראש, עד שגדלה וצמחה לתפארת כפי שהיא כהיום הזה.

תפקידה של אגו"י - לפעול לשמירת
יהדותם של העולים

כעת, כאשר עולים מרוסיה המוני יהודים, מתחדשת תפקידה של אגודת ישראל ביתר שאת: להשריש בקרב יהודים אלו את אשר שיכחו מהם - את עובדת היותם יהודים. לנגד עינינו מתחולל דבר פלא: בתחילה, כאשר כבר החלו לעלות יהודים מרוסיה לכאן, בעוד שלטון ברית המועצות עמד בעינו - בראשונה, מסורבי העליה, ואחר כך נפתחו השערים עוד ועוד, ומיד פעם הורשו יהודים לצאת משם, עד שכבר הגיע מספרם למאות ולאלפים - הנה אותם יהודים שלחמו כל כך לעלות לארץ ישראל, בפועל כאשר יצאו משם לא באו אל א"י כלל, אלא השתקעו בחו"ל, בוינה, באיטליה, ובאמריקה, ואלו שכן הגיעו לא"י לא היו מרוצים, עד כדי כך שרבים מהם שחזרו כלעומת שבאו. העיתונות המקומית העלימה את זה, אבל הגיעו אלינו ידיעות מהימנות על כך. ופתאום נוסבת רוח טהרה מאת ה', כאשר יהודי רוסיה שמים את פניהם דווקא אל ארץ ישראל - וזאת בזמן קשה כל כך שעובר על יושבי הארץ הזאת, מתחוללת מלחמה עם עיראק, ורבים מתושבי א"י יורדים למדינות אחרות מפחד האויב, גם הדירות הם ביוקר, ואין די מקומות עבודה - ואף על פי כן באים יהודי רוסיה דווקא לכאן.

מוכרחים אנו לראות זאת כסיבה מן השמים, שהזמינו לנו 'תיקון' לתקן את חטאת הציבור הזה, של ילדי תימן, שהועברו על דתם בימי ראשית המדינה. לכן באים כעת יהודי רוסיה, בכדי שנפעל למען יהדותם. כעת הם לא נמצאים במחנות - כפי שהיה בילדי העליה בימים ההם - ואין מופקדים עליהם שומרים מזויינים. אם כן אין אנו בני חורין להיבטל ממלאכת הקודש, לפעול ולעשות על מנת להציל את העולים משמד רוחני.

יכול נוכל לה, שכן מזומנים בידינו ב"ה הכלים והתשתיות הנצרכות לעבודה זו. יש לנו דור צעיר מופלא, אשר לא יסולא בפז, אברכים צעירים שביכולתם לפעול למען המטרה הקדושה הזו. וכך יש לנו את הבסיס של החינוך העצמאי - תשתית עצומה הפרוסה מדן ועד באר שבע, מבנים רבים שעומדים ריקנים למחצה לשליש ולרביע, אבל על ידי עבודה מסורה הם יכולים להתמלא על גדותיהם בילדי ישראל שיבואו ללמוד תורה. וכן ישנם עוד בניינים רבים ששימשו בתי ספר חילוניים, שהתרוקנו באין דורש, והם יכולים לשמש כעת עבור ילדי העולים.

אגודת ישראל לא שינתה את שמה, את מהותה, והיא מבקשת את האחדות מורי ורבותי, ראשי אגודת ישראל, חבריי היקרים אשר נשאו תמיד בעול התנועה הקדושה אשר יסודה בהררי קודש.

קשה מאוד להתחיל בדברים אחרי שנים של שתיקה מרצון שהטלתי על עצמי לאור כל המאורעות הקשים שאירעו במחנה יהדות החרדית, מאורעות של היפך השלום - ואני בורר בזה לשון נקיה - היפך אהבת ישראל, והיפך כיבוד חברים - שבכלל חסר כל כך בזמנינו בעולם כולו, אך מה שאיכפת לנו, זה לא מפירוד של רשעים שהוא "הנאה להם והנאה לעולם" (סנהדרין עא:), אלא מפירוד שאצל אחינו בני ישראל בכל מקום שהם, ועל אחת כמה וכמה בין היהודים שומרי תורה ומצוות, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר - בין היהודים החרדים היראים לדבר ה'.

עומדים אנו בפרשת שמות, שעניינה גלות וגאולת מצרים, ואיתא בחז"ל (מדרש לקח טוב ו,ו) שבני ישראל במצרים זכו להיגאל בזכות שלא שינו את שמם ואת לבושים, ובמקו"א נוסף (שיהש"ר ד, יב ועוד) גם בזכות שהיו נאמנים ומסורים זה לזה. מעין זה ניתן להמליץ על אגודת ישראל - לא שינתה את שמה, ואף לא שינתה את טעמה - היא נשארה במקוריותה, והיא רוצה את האחדות ואת השלום. אגו"י לא סילקה מעולם חברים מתוכה. היו כאלו שרצו לפרוש ועשו מעשה ופרשו, 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה'. המשכיל בעת ההיא ידום, לכן הטלתי על עצמי שתיקה, אך הגיעה העת שצריך לדבר.

להתכונן בנפלאות צמיתה של היהדות
החרדית

מרגלא בפומיה של מנהיגנו הבלתי נשכח, גסי, הרה"ח ר' יצחק מאיר לוין ז"ל, מאמר השפת אמת זי"ע (פסח תרנה-תרנו ד"ה במכילתא) על הפסוק (מיכה ז, טו) "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שבכל דור ובכל שעה ישנם נסים ונפלאות - ישנה 'ציאת מצרים' בכל שעה ושעה - אך הנסים אינם נגלים ונראים לעין, ולעתיד לבא, יפתח הקב"ה את עינינו ונראה את כל אותם הנסים והנפלאות שעשה ועושה עמנו, וזהו 'אראנו נפלאות', ולא 'אעשה' נפלאות, כי הנפלאות הם הווים לעולם, רק צריך לזכות לראותם.

הדברים אמורים באשר לתקופתנו, כאשר מסביבנו מתחוללים נסים ונפלאות, אולם אין אנו ערים לכך די. הנה אחרי החורבן הגדול שעברנו בימי מלחמת העולם השנייה, כאשר לדאבונו נאבד חלק נכבד מן היהדות החרדית, ואף גם זאת, שכל הדור ההוא עם כל הגדולים שהיו שרויים בתוכו הלכו לעולמם, אבא זצ"ל, החפץ חיים זצ"ל ועוד. ואמנם אשר מיד זכינו להיות בארץ ישראל, חופשיים מכל הגוים, אולם עדיין היה המצב בארץ נורא ואיום, כאשר הממשלה ביקשה תמיד לדכא ולהשפיל את היהדות החרדית, והצרה את צעדינו בכל עת. ואכן, המצב הרוחני היה שפל עד למאוד - במידה שהיו בתי כנסת וישיבות, איך הם היו נראים - הם היו ריקנים מבלי יושב.

אולם בחסדי ה', בניסי נסים, אט אט עשתה שארית הפליטה חיל, וקמו בארץ בתי כנסת ובתי מדרשות לתפארת. כמה מתרחב ליבנו כאשר אנו מביטים על עיר כמו בני ברק, עיר מלאה תורה וחסידות, וכך בכל ערי ישראל, שהתרחבו והתפשטו בהם גבולות הקדושה. חז"ל (בר"ר פה, יד) אומרים "כל מלך שלא קנה לו פלטרין בארץ ישראל לא נתקרה דעתו במלכותו", וכעת, אין לך כל רבי או נכד של רבי שלא הקים בית מדרש או ישיבה בב"ב. וגם בעולם הליטאי והספרדי קמו מחדש הישיבות ב"ה.

מורי ורבי (אני מכנהו כן, באשר למדתי עמו כמה שבועות, כאשר שלחני אבי זצ"ל ל'ירחי כלה', והיה לי אז שיעור פרטי

כך יש בידינו את השליטה על גופי ומשרדי ממשלה חשובים ונחוצים. לרי"מ לוין בשעתו היה רק שליטה מצומצמת, אבל לנו יש כעת גם את העבודה וגם את הרווחה, שעל ידם אפשר לפעול רבות. יש לנו גם כן יו"ר ועדת הכספים, שכולל השפעה על כל כספי המדינה, ודרכה אפשר להשיג את המימון הנדרש. ובכן, בידינו כל האפשרויות הנצרכות לעת הזו, 'עת לעשות לה'.

סיבת הגלות – הפירוד בין בני ישראל

מתאמרא ממשיה דהחידושי הרי"ם זי"ע - ויש אומרים זאת בשם הרבי מקוצק זי"ע - על מה שנאמר (שמות א, א) "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", שבכל דור ודור ובכל שנה ושנה מתחדשת הבחינה של גלות מצרים ושל גאולת מצרים, ולכן כתוב 'הבאים' בלשון הווה, שגלות וגאולת מצרים ישנה בכל דור ודור. כמובן שאין הדבר נראה במבט שטחי, ורק כשמתעמקים רואים את זה. ועל כך אומרים בהגדה של פסח וכן הוא במשנה (פסחים קטז:): "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". ואיך שייך זאת, אלא משום שבאמת יש בחינה זו בכל אדם, ובכל שנה ושנה. ואבי האמרי אמת זצ"ל מביא (שמות תרגו ד"ה ואלה) בשם ספר ברית מנוחה כי בכל שנה מתחדש השם המפורש – שבה היה הגאולה – באופן אחר. אמור מעתה, כי אכן גלות וגאולת מצרים ישנה בכל עת בפועל.

ובעניין גלות מצרים, וכל הגלויות המושרשות בה, אמר אבי זצ"ל (שמות תרסז ד"ה וירא) עה"פ (שמות ב, יא-יג) "וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו וגו' ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך" - וברש"י מביא מחז"ל שהמצרי עשה ליהודי עוד עינויים נפשיים ורוחניים - ואמר ע"ז אא"י השפת אמת זצ"ל שזה שהיו המצרים מכים לישראל היה מובן למשה, אבל מה שאיש עברי מכה רעהו זה לא היה משה יכול לסבול. ומוסיף כי זוהי עיקר הגלות, מה שאין שלום בישראל. ואבי זצ"ל מוסיף, דהיינו 'ויאמר לרשע למה תכה רעך' - היינו שזה מקלקל את כל הכלל ישראל שנקראו 'רעך' כדכתיב ואהבת לרעך כמוך, וזו הייתה שאלת משה רבינו לאיש המכה, למה אתה מקלקל את הַעֲוֹת של

'בשגם הוא בשר' (בראשית ו, ג) (ופירש"י: "'בשגם' בגימטריא כמו משה"). ותמוה מאוד, הרי מפרשת שמות ואילך מוזכר שמו של משה רבינו בכל הפרשיות מלבד בפרשת תצוה, ואם כן מה מקום לשאלה זו 'משה מן התורה מנין'. וביותר תמוהה תשובת הגמרא, שלא מצאו את שמו של משה רבינו רק בגימטריא של 'בשגם', הרי שמו של מרע"ה מוזכר בתורה ביציאת מצרים, במתן תורה, וכן ברוב המצוות נאמר 'וידבר ה' אל משה לאמר'.

והמהרש"א ביאר את נידון הגמ', שהכוונה לפי שמצינו עוד שמות אחרים בהם נקרא מרע"ה, ולפי הנראה היה לבעל דין לחלוק ולומר ששם 'משה' המיוחד לו אינו עיקר מן התורה, כי שם זה נתנה לו בתיה בת פרעה והוא לשון מצרי כדברי המפרשים, וזוהי השאלה 'משה מן התורה מנין', היינו מנין שהשם משה זהו עיקר שמו. ועל כך תירצו בגמרא 'בשגם הוא בשר', שהתורה קראתו בשם זה, על שם שהוא הוציא ומשה את בני ישראל מגלות מצרים, שלכן נקרא משה ולא 'נמשה' או 'משוי'.

שם זה, שנקרא בו מרע"ה על שם הגדולות והנפלאות שפעל ועשה, ניתן לו בהיותו 'נער בוכה' (שמות ב, ו). בפרדס יוסף (שמות

כח השלום והאחדות. רבינו בנאום בכינוס אגודת ישראל בכינר

"...אנחנו צריכים כעת תחילה אגודת ישראל מאוחדת מבפנים, בין כל אלה שיושבים כאן, וכשתהיה לנו אגו"י שלמה וחזקה - 'שלום בית', אזי יהיה גם שלום בין אדם לחבירו, ויהיה גם כן שלום מלכות - שלום אמיתי שתפסיק את המלחמה המתרגשת עלינו..."

מהותה של אגודת ישראל. רבינו בישיבת מועצת גדולי התורה

אול"ג) מביא בשם קדמונים, שפעם היה גזירה רעה על היהודים, ושלחו משלחת רבנים אל המושל, ואחד הרבנים אמר את דבריו בקול גדול, שאלו המושל: מדוע הינך צועק, וענה אותו הרב למושל: וכי אני זה שצועק, הרי כלל ישראל צועק מגורו! ובוזה מבאר בפרד"י שם את קושיית רבי נחמיה (סוטה יב:): על דברי רבי יהודה שאמר עה"פ 'נער בוכה' - "הוא ילד וקולו כנער" - "א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום" אלא הפירוש הוא כאמור, שעם ישראל הוא זה שצעק מגורו, מרע"ה - בהיותו נשמתם הכוללת של בני ישראל, ובהיותו שר התורה - השמיע את בכיו של עם ישראל, ואת הזעקה לשמור את דרך התורה.

הלא מצפים אנחנו לביאת המשיח שיבוא בכל יום, והנה, אם משיח יבוא כעת בפתאומיות, והרי כל אחד מאתנו יצטרך לתת דין

וחשבון, בו יישאל: היכן היית, מה פעלת, במה עסקת. האם אכן אנו מוכנים לכך. אמנם עוסקים בעבודת ציבור, אך מה עם כל העשייה המרובה שהייתה צריכה להיעשות. מה תהיה התשובה אם יישאל האם עסקת בדגל ואגודה? או האם עסקת לגדל את המפעלים שלך? ומה תהיה התשובה לשאלה: היכן היית כאשר היה 'עת לעשות לה'? שכן, אגו"י שיסודתו מהררי קודש, נוסדה עבור עת כזו דייקא, הפעילות הנדרשת עם עולי רוסיה היא תכלית הקמת התנועה הקדושה.

זאת ועוד: אגודת ישראל נוהרה מעולם מהתקשרות אל השלטון, הרי"מ לוין הרגיש תמיד כאילו הוא יושב על כסא מלא קוצים עד שפרש, והוא תמיד התחנן שיתנו לו לפרוש. אגו"י עצמה הייתה תקופה ארוכה באופוזיציה, וחזרה לתקופה קצרה על 'רגל שמאל' ב'כסא ימין', ועכשיו חזרנו שוב. ויש לזכור שהרי זה בבחינת 'היתר עסקא'. אנחנו יושבים כדי לנצל זאת למען כבוד שמים, וזו עבודה קשה מאוד, על אחת כמה וכמה כאשר ישנו פירוד ר"ל. וכעת כאשר רואים שהשי"ת סיבב להביא את היהודים מרוסיה לכאן, 'לא עבד ניסא בכדי', ובוודאי הכין קודם רפואה למכה, ואולי זאת על ידי שאגו"י תצטרך בעל כרחיה לשבת בממשלה, שעל ידי כן יוכלו להציל את מה שניתן להציל, ולהושיט את היד כדי לדלות את ה'נער הבוכה'.

על הפסוק הנ"ל 'ותפתח ותראה והנה נער בוכה', מקשים העולם מהו 'ותראה', הרי כשאחד בוכה שומעים ולא רואים, ומפרשים, שהיא 'ראתה' את הילד הבוכה, שכולם אכן שמעו, אך היא ראתה, היינו שהיא הבחינה בבכיו, היא שמה לב לבכיו. וזהו 'אראנו' נפלאות, שאע"פ שאנחנו חיים וחשים נפלאות, אבל איננו 'רואים', ואע"פ שרואים בעיניים אבל 'לראות' היינו כמו שדרשו חז"ל עה"פ (דברים כב, ב) גבי השבת אבידה 'והשבות לו' - "ראה האיך תשיבנו", שאדם צריך לדאוג ולראות איך לטפל בדברים הבאים לפניו, וכאמור, יש לנו ב"ה כלים לכך, ובעזרת ה' נעשה ונצליח.

ברכת השלום בדורנו

ברוך ה' שאנו נמצאים כאן באמת בבחינת 'כאיש אחד בלב אחד', והנה מכמה מאמרי חז"ל עולה שברכת השלום שייכת ביותר לדורנו אנו. במדרש (במ"ד יא, ט) איתא "גדול השלום שניתן לעושי תשובה". ועוד איתא שם: "גדול השלום שניתן לאוהבי תורה, וכו', ללומדי תורה", וכן נאמר שם: "גדול השלום שניתן לעושי צדקה". והנה דורנו נתברך בכל אותם סממנים הנזכרים: 'עושי צדקה' - שכן עם ישראל בכללותו לא נתן מעולם צדקה בריבוי גדול כל כך כמו שנותנים כעת, 'לומדי תורה ואוהבי תורה' - לא היו כל כך הרבה לומדי תורה כמו שיש היום, 'עושי תשובה' - לא היו אף פעם כל כך הרבה חוזרים בתשובה כמו שיש בזמנינו, ואעפ"כ השלום אתנו והלאה. אתמהה.

המהר"ל בנתיב השלום (פ"ג) מבאר, כי ישנם שלשה ביטויים של שלום. שלום בית, שלום עם רַעִי, ושלום מלכות. שלום מלכות הוא שלום בתוך המדינה, והשלום עם האויבים בחוץ, מה שחסר כעת, השלום עם רעיו - הוא שלום בין אדם לחבירו בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה (ראה ברכות יז.). והשלום הראשון הוא שלום בית, שבזה תלוי הכל, ובלא זה לא ייתכן שיהיה שלום בחוץ, כי אף אם ירצה האדם לעשות שלום, ביכולתה של אשתו למנוע זאת.

וכן אנחנו צריכים כעת תחילה אגודת ישראל מאוחדת מבפנים, בין כל אלה שיושבים כאן, וכשתהיה לנו אגו"י שלמה וחזקה - 'שלום בית', אזי יהיה גם שלום בין אדם לחבירו, ויהיה גם כן שלום מלכות - שלום אמיתי שתפסיק את המלחמה המתרגשת עלינו.

והיות וכבר לא אציע את מועמדותי שוב ל'ועידה הארצית', ברצוני לומר את האמור בחז"ל (ברכות יב.) שמשמר היוצא מביהמ"ק היה אומר למשמר הנכנס ברכה: "מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות", וזאת אמרו למשמר של כהנים שעשו את עבודת בית המקדש בקדושה ובטהרה, ולכאורה איזו מחלוקת כבר יכלה להיות שם, ואף על פי כן הברכה הייתה שישמרו שלום ביניהם, ואת זה אני מאחל כאן, שאותו בית קדושה שהקימו גדולי עולם שזכיתי לשמש בו י"ט שנה, שיישכין ה' ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות, ונתראה בס"ד בשנה הבאה, ואני מקווה שגדולי ישראל יהיו אתנו מתוך בריאות השלימה בגופם ובנפשם, ובא לציון גואל.

נערך והובא לדפוס ע"י יוסף שרולוביץ

ימי פוניבז'

יריעה מרתקת אודות תקופת שהותו ולימודו של כ"ק מרן אדמו"ר ה'פני מנחם' מגור זי"ע בישיבת פוניבז', בימי בחרותו

יקותיאל יהודה גנזל

מנחם משיב נפש

יריעה נרחבת במלאת חצי יובל להסתלקותו של כ"ק מרן אדמו"ר ה'פני מנחם' מגור זי"ע

ימי פוניבז'

נחלה ב'סיניסיטוס' קשה שרק הקשה עליו עוד יותר. הרופא שבדקו ייעץ לו לנסוע לשהייה באזור חוף הים, כשהוא מסביר שהאוויר הלח יעשה את שלו למען בריאותו של בן הזקונים של הרבי. נכנסה הרבנית ע"ה אל הקודש פנימה והציעה את דברי הרופא בבקשה שאכן בנם-רבנו, ייסע לשהות במקום שסייע להבראתו.

זימן ה'אמרי אמת' את בן זקוניו והורה: "ידיד טוב יש לי בעיר בני ברק, הרב מפוניבז'. לכה אשלחך אליו, למד תורה מפיו. ומדי בוקר, בהשכמה, צא בנסיעה אל חוף הים בתל אביב לשאוף אוויר ולהבריא, בשעה מוקדמת זו כאשר עדיין אין אנשים הפוקדים את החוף".

בבניין הפנימייה שבנה מרן הרב מפוניבז' זי"ע בבני ברק של אותן שנים, השתכנו בתקופה המדוברת 'ילדי טהרן'. ילדים פליטי שואה שהגיעו לטהרן שבאיראן והועלו ארצה. כאן אחזו אנשי המדינה בילדים והפנו אותם לקיבוצים, שם הועברו מדת אבותיהם המוקדמים על מזבח הדמים הנאצי. גדולי ישראל ניהלו אז מאבק איתן למען נפש אותם ילדים והצליחו בהצלחה חלקית ביותר, כאשר עשרות בודדים מתוך הילדים הועברו לשהייה בבניין הפנימייה שהקים הרב מפוניבז' בבני ברק, כחלק מחלומו הגדול להקים ישיבה גדולה עבור לומדי התורה.

אחד המדריכים בפנימייה, היה רעו וידידו הגה"ח ר' חיים מאנדל ז"ל, שהיה אז בחור. באחד הימים קיבל ר' חיים מכתב ממוען בכתב ידו של הרה"ח ר' פיניע לוויין ז"ל שבישרו שבן הזקונים של הרבי זקוק לשהות באזור בעל אוויר לח בגוש דן וביקש שיאזר ר' חיים להיות למארח ולידיד לבן הרבי. וכפי שסיפר ר' חיים בעצמו כעבור שנים: "נעניתי כמונבן בשמחה וזכיתי לקבל את פני 'בן הרבי'... דעם רבי'נס א קינד (בנו של הרבי) היה אצלי מושג מרומם ומקודש. בכלל, מי שזכה לחזות בזיו איקוניו של מרן ה'אמרי אמת', הבין היטב מה משמעות המושג 'רבי'נס א קינד'...".

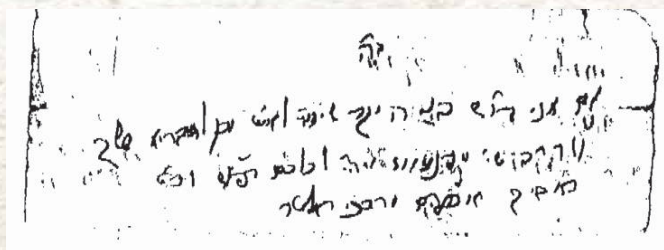
כך הופיע רבנו בעיר בני ברק, לשהיית הבראה.

"מורי ורבי, אלופי ומיודעי"

כה הגיד רבנו באחת מדרשותיו הנאדרות בקודש: "לא אחד ולא אגזים מאומה אם אקראהו לרב מפוניבז', מורי ורבי, אלופי ומיודעי'. מלבד מה שקיבלתי תורה מפיו, כפשוטו וכמשמעו: הוספתי ללמוד אצלו בבחינת 'שימושה של תורה', שכדברי חז"ל (ברכות ז, ב) היא גדולה יותר מלימודה. הרבה 'הלכות ישיבה' למדתי אז מפיו. גם כשהתמנתי כראש ישיבת 'שפת אמת', ציוותה עלי אמא, הרבנית ע"ה, לנסוע לבני ברק ולשוחח על כך עם הרב מפוניבז'. הרבה הושפעתי מעוז רוחו לשקם הנהרסות אחרי החורבן הגדול ולבנות הכול מחדש, ממש כפי שאמר אבי הקדוש ה'אמרי אמת' זי"ע לרבי מבעלזא רבי אהרן זי"ע בפגישתם הראשונה בארץ ישראל: 'מען דארף אנהויבן פון דאס ני' (-צריכים להתחיל מחדש). וכל הימים אחר כך רואה אני את דמותו העילאית מנצחת לפניי..."

בצל הרב מפוניבז'

זו לא הייתה הפעם הראשונה בה פגש מרן ה'פני מנחם' את הרב מפוניבז'.

קורטוב של גילוי חיבה. מכתב ממרן ה'אמרי אמת' לרבינו בעת לימודו בפוניבז'

ליל התקדש חג הפסח, גור של מעלה. בראש השולחן, כולו עטוף לבן, יושב מלאך האלוקים, הרה"ק מרנא ה'אמרי אמת' זי"ע. כשתילי זיתים מקיפים אותו ובניו וחתניו הקדושים ובניהם הקטנים עם הגדולים. לצדו יושב בן זקוניו, כ"ק מרן אדמו"ר ה'פני מנחם' זי"ע בעודו ילד קטן מאוד. זאטוט. כל אחד מהבנים והנכדים, בתורו, שואל את ארבע הקושיות של ליל הסדר. ההיכל כולו מלא באור אלוקי, ביראה ורעד. במורא גדול, זה גילוי שכינה.

ואז מגיע תורו של בן הזקונים, זה שכל גור נושאת אליו עיניים מלאות חרדת קודש. הוא מתחיל לשאול את הקושיות אך ההגייה קשה עליו, הן ילד קטן מאוד הוא ועדיין אין אותיות ותיבות סדורות בפיו.

פורץ הילד בבכי, בפנותו אל אביו הקדוש: "אני גם רוצה לשאול ברור כמו כולם ושישמעו את הקול שלי עד השמים..."

נענה ה'אמרי אמת' זי"ע, שכידוע היה מקמץ בתיבותיו והייתה כל תיבה שיצאה מפה קודש, יקרה יותר מיהלום ומאזמרגד:

"אל תבכה. עוד תוכל להגיד יפה מאוד. ועוד ישמעו את קולך בשמים!"

החסידים שזכו לנכוח באותה שעה נשגבה, הביטו איש אל אחיו ופניהם אמרו התפעלות. "עוד יגיע היום בו בן זקונים זה יזכה להנהיג את עדת הקודש וקולו יישמע בשמים", נענה החסיד ר' יוסף שטעפער לאחר אותו 'ליל סדר' נשגב שהוא זכה להיות בין נוכחיו.

סיפור זה מלמד מעט על אותה חיבת קודש לה זכה כ"ק מרן אדמו"ר ה'פני מנחם' מגור זי"ע אצל אביו, הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שלא זו מחבבו והתבטא אודותיו בביטויי חיבה והערכה נדירים. ידו של הבן הקדוש לא משה מתוך כפו של האב הנשגב כל עוד היה ה'אמרי אמת' בין החיים. ובכל זאת הייתה תקופה אחת בה ניאות ה'אמרי אמת' לשלוח את בנו הצעיר למשך תקופת זמן קצרה אל בני-ברק הרחוקה מרחק אלפי פרסאות מירושלים עיר הקודש, בה השתכן לאחר שעזב את אירופה העשנה.

ועל אותם 'ימי בני ברק' של מרן ה'פני מנחם', ייסוב מאמרנו.

רבי'נס א קינד

מנחם

היה זה בחודשי הקיץ של שנת תש"ג ורבנו ה'פני מנחם' אז בחור כבן שיבסר.

באותם ימים סבל רבנו מ'אסטמה' שייסרה את נשימתו ואף

הערצה מופלגת. רבינו לפנות בוקר בסיבוב

על שפת הים: הוראת הרופא ששיגרה את רבנו לביקור יומי בחוף הים * מסכת הוריות: כשהרב מפוניבו' למד סוגיות בנוסח פולין, בפלפולים וקושיות * יישר כוח: באיו טענה סירב הרב מפוניבו' לקבל את הדורון ששיגר אליו ה'אמרי אמת' * כי בן זקונים הוא לו

בתחילת ימי מלחמת העולם, התקופה הראשונה להגעתו של מרן ה'אמרי אמת' ארצה; נהג הרב מפוניבו' להתאכסן בתדירות במלון באב"ר בירושלים, שם התגורר באותה תקופה כ"ק מרן אדמו"ר ה'בית ישראל' זי"ע; את תפילותיו היה הרב מפוניבו' מתפלל במניין הראשון בבוקר בהיכל ישיבת 'שפת אמת'. רבנו ה'פני מנחם' היה אז בחור צעיר ואחיו הגדול מרן ה'בית ישראל' היה מסב את תשומת ליבו לעקוב אחר אורחותיו והליכותיו של הרב מפוניבו'.

"שים לב לדוגמה", נאום מרן ה'בית ישראל' לאחיו הצעיר מרן ה'פני מנחם', "שהרב מפוניבו' אינו חולץ את מנעליו בעלותו אל הדוכן לברך את עם ישראל באהבה, בסמוך לארון הקודש, כדרך הכהנים; את מנעליו הוא חולץ לצד הכותל המערבי של בית הכנסת כשהוא צועד יחף עד הדוכן שבמזרח. כל זאת מפאת הידור בכבוד בית המדרש, לקיים את הציוי 'מקדשי תיראו'. שים לב שכל אימת וקוראים אותו לעלות לתורה, ראשון, הוא מקפיד להביע הכרת הטוב לגבאי המכריז ומברכו בברכת 'יישר כוח'. וחתם ה'בית ישראל': 'שים לב אל הדברים, כי מכל תנועה של הרב מפוניבו',

לבקר את כ"ק מרן אדמו"ר מסטריקוב זי"ע ובדרכו חלף על פני אברכי הכולל הלומדים. שאל רבנו באיו ישיבה למדו האברכים הללו בשנות הבחורות, והרבי מסטריקוב השיב שרוב התלמידים הם בוגרי ישיבת פוניבו' המעטירה. פנה רבנו אל האברכים באומרו: "אתם למדתם בפוניבו', אף אני למדתי בפוניבו', אבי זי"ע שלחני ללמוד שם בגלל האוויר. למדתי שם בחברותא עם הרב מפוניבו' זי"ע במסכתות החמורות שבסדר קדשים, הוא אמר את חידושי ואני ישבתי מולו וכתבתי מחברות שלמות".

פלפלא אריכתא

הקשר עז שקשר בין האב הקדוש, מרן ה'אמרי אמת' זי"ע לבין בנו, מרן ה'פני מנחם' זי"ע; לא פסק באותה תקופה בה שהה הבן במרחקים. כל אימת וכתב ה'פני מנחם' לבני המשפחה, הוא ביקש

של רבנו, לעסוק עמו בחוותא דשמעתתא, וביקשו לאחר מכן שיתלווה אליהם לדון בהלכות עירובין במעון קודשו של מרן ה'חזון איש' זי"ע, לא הסכים רבנו להצטרף עמהם בנמקו: "לא ביקשתי על כך רשות מאבי", ומבלי רשות אביו הקדוש, לא עשה ולא פעל מאומה.

"התפעלתי או ביותר"

שבעה עשר בתמוז, חל באותה שנה ביום השבת והתענית נדחתה ליום ראשון בשבת. אולם הרב מפוניבו' זי"ע הורה לרבנו שעדיין יש לו דין חולה ואסר עליו להתענות ביום התענית. ברם לקראת תשעה באב, הקדים רבנו להתייצב לפני הרב מפוניבו' ולהפציר בו לבל יורה לו שלא להתענות, שכן תהא זו עבורו גזירה שאינו יכול לעמוד בה'. בדוחק

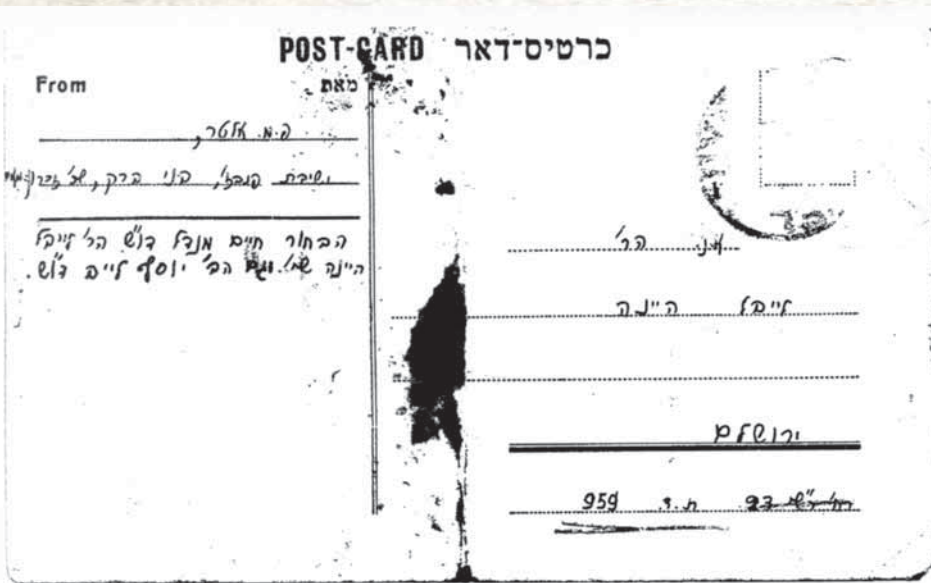
התפעל ביותר. רבינו בכותל עם בניו

קולו ישמע בשמים. רבינו בכנס לתיקון חוק מיהו יהודי

"...כששב רבנו אל בית אביו ה'אמרי אמת', התעניין אביו הרבי בפרטי פרטים אודות כל ימי שהותו בצל הרב מפוניבו' כשהוא מתעניין אודות הליכותיו של הרב מפוניבו', ומציין: "היה לך להודות בברכת יישר כוח, גם בשמי'..."

רב התיר הרב מפוניבו' לרבנו להתענות ביום חורבן בית מקדשנו. כל ימיו היה רבנו מספר על מה שראו עיניו בשעת הסעודה המפסקת בערב תשעה באב, כשהסב הרב מפוניבו', הגאון המופלג, עם ילדי טהרן, פליטים נדכאים, וסיפר להם במוחשיות מיוחדת את סיפורי אגדות החורבן, כשהוא יורד ממרום הבנתו ומשתפל עד להבנתם של הילדים שלא זכו ללמוד ולדעת יתר על המידה,

מכתב מרבינו להגה"ח רבי לייבל היינה בימי שהותו בפוניבו

לשמוע ולדעת עוד ועוד על שלום אביו הקדוש ועל הנעשה עמו. אף האב, מרן ה'אמרי אמת' זי"ע לא הסיח דעתו מבנו חביבו ושיגר אליו אגרות קודש אשר יש בהן יותר מקורטוב של גילויי חיבה נדירים ביותר. באחת מאגרותיו הביע מרן ה'אמרי אמת' כנראה את רצונו ובקשתו לראות בחידושי הלימוד שהתחדשו לבנו בלימודו בישיבת פוניבו'. רבנו מיהר לשגר לירושלים אגרת ארוכה עם פלפול ארוך בסוגיות הש"ס.

מכתב התשובה של אביו קדישא, עדיין שמור בבית הגנזים, וזה לשון מרנא ה'אמרי אמת' זי"ע:

"בעזה"י, ר"ח אלול. לבני היקר מ' פנחס מנחם שי' לאי"ט. קיבלתי מכתבתך עם פלפלא אריכתא. כוונתי לא ה' רק [ל]פלפול קטן, איזה הערה, קש' או תירוץ. גם לרוב חולשתי הנני מסיים. אביך דו"ש (-דורש שלומך) וטובך".

עד כדי כך קשורה הייתה נפש הבן בנפש אביו הקדוש (לפעמים היה מרן ה'פני מנחם' זי"ע חותם את מכתביו בשורות: "חלא קיוהא בר חמרא עתיקא קדישא", חומץ חלש בן יין עתיק וקדוש), עד שכאשר הופיעו אברכים מחסידי גור תושבי בני ברק, אל אכסנייתו

ומסביר להם בפרוטרוט את הסיפורים וההסברים. "התפעלתי אז ביותר - הדגיש רבנו - מיכולתו הגאונית של הרב מפוניבו', לרדת מגבהי הרוחניים אל הרמה הכמעט-ילדותית של הנערים".

עוד היה רבנו מתאר את התנהלותו של הרב מפוניבו' באותן שנים, לפני שהשיבה קמה ונהייתה, כשכבר התנהל כמי שיש לו ישיבה של מאות תלמידים. הוא כבר הכין ובנה ותכנן את הישיבה עבור אלפי תלמידים בחזונו הגדול אשר אכן קם ונתהווה לעיני כל ישראל.

אפשר ללמוד כמו מתוך 'שולחן ערוך חי'...

התרגשות אחזה ברבנו כעת, כאשר הרב מפוניבו' קיבלו במאור פנים לצל קורתו, כשהוא טורח לדאוג לכל הצטרכויותיו ואף מועיד לו חדר מיוחד, בקומת הקרקע של הישיבה ההולכת ונבנית. בייחוד דאג הרב מפוניבו' שאורחו הצעיר לא יתאמץ יתר על המידה, אלא ינוח כראוי להבראת גופו עד שישוב לאיתנו.

שנים שאחזו ב'הוריות'

השעות הנשגבות באותם ימי הבראה, היו השעות בהן ישב רבנו ולמד בחברותא ביחידות עם הרב מפוניבו', אשר מרוב חביבותו של רבנו, קבע עמו את המסגרת הלימודית היום-יומית הזו. יחדיו למדו את מסכת הוריות, גמרא, רש"י ותוספות, מתוך עמקות גדולה.

באותן שעות לימוד, לא דמה הרב מפוניבו' לראש ישיבה ליטאי, אלא לגאון חסידי הלומד ב'נוסח פולין', כשהיה מרבה להציע ערמות של קושיות ותירוצים, ביאורים ופלפולים, בדרך הלימוד שמקובלת הייתה בישיבות פולין (מיסודו של הגה"ק רבי יעקב פולק זי"ע בעל החילוקים). באחד הימים שמע ר' חיים מאנדל את סגנון הלימוד השונה של הרב מפוניבו', והעיר בחרדת קודש: "חלא בנו של הרבי מגור, הוא גם תלמידים של הגאונים רבי חייקל מילצקי ורבי שרגא פייזל פראנק, זכר צדיקים וגאונים לברכה, טובי הלמדנים בירושלים, ואם כן הוא בקי גם בשיטת הלימוד מורשת ישיבות ליטא..." נענה הרב מפוניבו': "לא רק לכבוד בן הרבי אני לומד כן, אלא מעצמי לומד אני גם בנוסח הלימוד הפולני והמתפלפל. כדברי קהלת בן דוד: אחוזי בזה, וגם מזה אל תנח ידך".

תיאור אותו לימוד יומי, שמע הרה"ח ר' יונה שיינבך, מנכבדי חצר הקודש סטריקוב, מפיו של רבנו. היה זה כאשר הופיע רבנו

זה אל זה יעריצו

פירורים של הוד ממסכת הידידות האמיצה וההערכה הגדולה ששררה בעוז בין

כ"ק מרן אדמו"ר ה'פני מנחם' וצוק"ל
למרן הגאון רבי משה פיינשטיין וצ"ל בעל 'אגרות משה'

יוסף מאיר האס

מנחם
משיב נפש

יריעה נרחבת
במלאת חצי יובל
להסתלקותו של
כ"ק מרן
אדמו"ר ה"פני
מנחם" מגור
זי"ע

הקשר עם
מרן הגר"מ
פיינשטיין
וצ"ל

גדול בתורה וראש ישיבה המחדש בתורה כדי להשפיע על התלמידים, הוא הוא הגברא רבה' האמיתי שחז"ל כיוונו אליו בדבריהם".

"אנו מקבלים בברכה את אחד מנצח המלוכה של ממלכת גור, נצר לאבא גדול כל-כך, הרבי מגור בעל 'אמרי אמת' וצוק"ל, ולזקניו הגדולים כל-כך, זכר צדיקים לברכה. האורח שלנו הוא ראש ישיבת 'שפת אמת', אדם המחדש בתורה, ולכן אנו נותנים לו את כבוד התורה ומקדמים פניו: ברוך מתייך לשלם, ומקווים שהוא יביא גם פריסת שלום טובה מאיתנו לארץ ישראל ושיזכה שיתקבלו דבריו".

דבריו הנלהבים בתוכנם של פוסק הדור הנערץ גרמו להתפעלות עצומה בקרב המשתתפים, שידעוהו והכירוהו מני אז כי בורר הוא תדיר את מילותיו ומסננו ב"ג נפה, ואינו מפליג באזמר בשבחיו מן שפתו ולחוץ. ואילו בעל הדברים המופלגים, מרן ה'אגרות משה', לא הבין מדוע נסער רבנו ומצטנף ויפה לו... "לא אמרתי אלא מקצת שבחיו", אמר...

גברא רבה' - מה פירושו?

פני רבנו שעליו ואודותיו נדברו דברי השבח המלהיבים החליפו גווים במבוכת ענוותנותו, כי לא ידע את נפשו למשמע הרצאת שבחו מפי הגר"מ פיינשטיין קבל עם ועדה. כמצווה ועושה עלה לשאת את משאו המרתק, אשר כתמיד הלהיב את הלבבות וריתק את השומעים כולם עד לאחרון שבהם. בסיום משאו, התייחס רבנו לדברים שנאמרו עליו מפי האריה וארג מיד כהרגלו את תגובתו כשיח-המשך לדברי התורה שהשמיע הגר"מ פיינשטיין, מוסיף נדבך על נדבך. וכה אמר:

"ברצוני להוסיף דבר נוסף. הסתפקתי אם לאומרו אם לא, אך מאחר שבגור מחנכים מאוד למידת האמת, הנני מרגיש שמחובתי לומר זאת. ראש הישיבה ונשיא מועצת גדולי התורה הגאון רבי משה פיינשטיין הציג אותי בדיבורים כאלו שעליהם נאמר בפרשת השבוע (וישלח לב, יא) 'קטנתי מכל החסידים ומכל האמת'. ישנו אמנם פשט חסידי שה'קטנתי' עצמו הוא גם כן חסד 'מכל החסידים', אך כאן זה גם 'ומכל האמת', שכן זה אמת לאמיתו שאכן קטנתי,

מסכת מופלאה של הערכה גדולה והערצה מופלגת שררה בין פוסק הדור מרן הגאון רבי משה פיינשטיין וצ"ל בעל 'אגרות משה' לבין מרן רבנו בעל 'פני מנחם' וצוק"ל, כאשר למרות הבדלי מוצאיהם ועל אף פער הגילאים בן יותר משלושים שנה שחצץ ביניהם, כתר תורה עולה על גביהם וקשר התורה מדלג היה על כל הבדל. בכל הפעמים ששהה רבנו בארה"ב, הקפיד להיפגש עם ידידו עוז הגר"מ פיינשטיין והיו משתעשעים ועוסקים בדברי תורה. לרוב נהג רבנו ללבן על שולחנו נושאים ציבוריים הנושקים לנושאים הלכתיים והיו חורזים מעניין לעניין בגאונות המפליגה באין מצרים וגבול בכל ארבעה חלקי השולחן-ערוך.

הפעם הראשונה בה שוחחו שניהם בדברי תורה ובפלפולי דאורייתא, התקיימה בחורף תשל"ג. רבנו הגיע לארה"ב כדי להשתתף כאורח הכבוד בוועידת 'אגודת ישראל' באמריקה. על פי הנהוג בכינוסים בארה"ב, הצגת האורח בפני משתתפי הכינוס נעשית על ידי אדם חשוב בהתאם לרמת החשיבות שמייחסים לאורח הכבוד. ככל שאורח הכבוד נכבד יותר, יציגהו בפני המשתתפים אדם חשוב יותר. מארגני הוועידה ביקשו מהגר"מ פיינשטיין שיהיה הוא זה שיציג את רבנו בפני המשתתפים.

ביקש אפוא הגאון הנודע לתהות על קנקנו של אורח הכבוד אותו הוא עומד להציג בפני הנוכחים. וכך התבקש רבנו לעלות לביתו של הגאון, וכדרכם של תלמידי חכמים החלו משיחים בשיחה תורנית שהתמשכה כמעין המתגבר והתארכה מעבר למתוכנן תחילה. בצאתו אמר המארח הדגול בהתפעלות משתאה לבן-לווייתו של רבנו, הרב משה שרר ז"ל נשיא 'אגודת ישראל' בארה"ב: "הרי זה לא יאמנן שהוא יודע כל-כך הרבה"... והביע הסכמה נלהבת להציגו בפני משתתפי הוועידה.

גברא רבה' כצדיקי גור

כשהציג פוסק הדור הנערץ את רבנו הפליג בשבחו יותר מהרגלו כשאזוני מאות הנוכחים - שהיטיבו להכיר את סגנונו המדוד בפלס והנשקל במשקל של רבם בעל 'אגרות משה' וצ"ל - כריות בהתפעלות גוברת ומתלקחת נוכח נהר השבחים שהחל פוסק הדור בן השבעים ושמונה ליצוק כשמן המשחה על ראשו של אברך בן ארבעים ושש.

"אינני הולך להאריך בדברים כי אין זמן לכך, הרי צריך לשמוע את דבריו של האורח הדגול", פתח הגר"מ פיינשטיין את דברי ההקדמה, "התפקיד המוטל עלי הוא הצגת האורח הגדול, ולתת בזה כבוד לתורה. וזכר אני עדיין מימי ילדותי את תפארתה של גור ואת האדמו"רים של גור. את הספר 'חידושי הרי"ם' ולאחר מכן גם את הספר 'שפת אמת' למדו גם בכל הישיבות הליטאיות. אדמו"רי גור וכל מלכות בית גור קשורה בתורה, ואת התורה הרי למדו גם בישיבות הליטאיות".

כאן קשר כתרי תורה לראשו של רבנו שישב על שולחן הכבוד ולא התכוון למבול של תשבחות כאלו מפיו של גדול הדור מאמריקה: "בוודאי מעלה גדולה היא להיות צנא מלא ספרא, אבל אין זה אלא כמו ארון ספרים שיכולים להכניס בו גם דברים אחרים, ובכך לקלקל את כל התורה שלמד. גברא רבה' האמיתי הוא מי שראשו מלא ברוחניות כל-כך, שאין מקום לדברים אחרים להיכנס לראשו. את זה עלינו לדעת על האורח שלנו, שהוא כזה גברא רבה' כל אדמו"רי גור היו גברא רבה' בבחינה זו כמו שרואים בספריהם שהתקבלו על כולם. גם אורחנו הדגול כאבותיו הגדולים, אנו יכולים לכנותו בשם 'גברא רבה'. הוא

הערכה גדולה. מכתב מרבינו על מרן הגר"מ פיינשטיין וצ"ל

גברא רבה' כצדיקי גור. רבינו עם מרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל

ואילולא שמעתי זאת בעצמי מפי ראש הישיבה בעצמו לא הייתי מאמין שכך ייאמר עלי...

"אך מכיוון ששמעתי את הדברים, אשתדל שתקוים בי 'ברכה' זו של הראש-ישיבה, וכדברי הגמרא שראש הישיבה הזכיר, כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה וכו' דאתי רבנן ובצרי חדא - אם יש כוח לרבנן להוריד מכה מחייבי מלקות ודאי שיש להם כוח להוסיף ברכה, ולעשות אנשים פשוטים לגבראי רברבי, ויהי רצון שאהיה ראוי להיות גברא רבה..."

בהזדמנות, לאחר הסתלקות הגר"מ פינשטיין זצ"ל, כשסיפר רבנו אודותיו, אמר בענוות חן אופיינית: "הייתי שוכח זאת... רק אנשים הזכירו לי... ידעתי שרבי משה פינשטיין אדם גדול, ולי באמת הייתה אצלו נקודה מאוד קשה: בשנת תשל"ג רבי משה הציג אותי בפני הקהל. הייתי אברך צעיר והוא הציג אותי כ'גברא רבה' וכ'מחדש גדול בתורה'. הרגשתי מועקה מאוד מכבידה. ידעתי שאינני ראוי לשבחים שאמר, והלא אמרו חז"ל (ברכות סב.) 'כשם שנפרעים מהספדים כך נפרעים מהנספדים', כי גורם קטרוג בשמים. כך הרגשתי באותו רגע. מאז שהוא הספיד אותי אני חייב להיות כך, ומדוע אני באמת לא כך.

"עברתי אז את הרגעים הקשים ביותר בחיי... שכן משחר ימי, בבית אאמו"ר [מרן ה'אמרי אמת' זצוק"ל] חונכתי שאמונת חכמים היא 'אפילו אומר לך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל', תמיד חשבתי שהכוונה כשהרב אומר לך על דבר שהוא מותר, אל תחשוב שאולי זה אחרת, אבל על שמאל שהוא ימין כפשוטו, איך שייך להאמין, והרי אני מכיר את עצמי יותר מכל אחד בעולם, ואני יודע שאני לא גברא רבה, אני יודע שאינני ראוי לשבחים אלו; ובא אדם גדול, שהוא מגדולי הדור כמו רבי משה פינשטיין, ואומר עלי ככה... עמדת בפני ניסיון קשה, הרי אני משוכנע שזה לא כך, ונמצא או שחסר לי באמונת חכמים, או שאני עושה שקר בעצמי - מה עלי לעשות?!..."

סיים רבנו ואמר: "נחמה פורתא מצאתי ואולי הוא התכוון לכך, כי הנה הגמרא אומרת (מכות כב.): כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה דאילו בספר תורה כתיב 'ארבעים' ואתו רבנן בצרו חדא. מקשים המפרשים: מדוע נקטו דווקא דוגמא זו של ארבעים יכנו, ולא נקטו דוגמא אחרת שחכמים ביטלו דבר-תורה? אלא ללמדנו ש'גברא רבה' הוא המפחית מכה מאדם מישראל, אפילו שהוא חייב בדיו. את זאת הנני משתדל לקיים בכל לבי, ללמד זכות על בר ישראל, גם אם הוא חייב מכה פעם, להוריד ממנו, ואולי לזה התכוון הגר"מ פינשטיין זצ"ל..." (מתמליל קלטת).

כל רו לא אניס ליה

בהיות בן רבנו זצוק"ל, הגה"ח מוה"ר יהודה אריה זצ"ל, סמוך על שולחן חותנו הגה"צ רבי מנשה קליין זצ"ל בארה"ב, שם פעמיו לעבר ביתו של הגר"מ פינשטיין לקבל ממנו סמיכת חכמים, אולם התאכזב בשומעו מבני הבית לאמור שהגר"מ פינשטיין הפסיק לחלוטין לבחון ולתת סמיכת הוראה בגין חולשתו הגופנית. עודם מדברים והגר"מ עצמו מופיע בפתח כשהוא מאשר את דברי בני הבית. אולם, רצון יראיו יעשה, בטרם שעזב את המפתח נשאל האורח לזהותו וענה כי שמו 'אריה אלתר'.

שאלו הגאון בנו של מי הוא. כששמע הגאון כי הוא בן רבנו, השתנו פניו ואמר: "אדעתא דגברא רבה כוותיה לא נדרנא" ומיד הסכים באופן יוצא מן הכלל לבוחנו ולעטרו בסמיכת חכמים, כשהוא מדגיש חזור והדגש באוזני הגה"ח מוהרי"א זצ"ל: "אני עושה כן אלא לכבוד אביך..."

חמישה ימים רצופים עמד מוהרי"א למבחן בפני פוסק הדור, כאשר כל יום יוחד לאחד מחלקי השולחן-ערוך, ובעל 'אגרות משה' אינו פוסח אפילו על 'פרי מגדים' נידח אחד. באחת השאלות שנשאל מוהרי"א ענה תשובה מדעית וכיוון בזה לדעת הפמ"ג מבלי שזכר כי הפמ"ג כותב כך. לכשיצא ועמד על דברי הפמ"ג, חזר ובא לבית הגר"מ פינשטיין כדי לומר שהתשובה שענהו, מדעתו ענה אותה ולא מזיכרונו את דברי הפמ"ג ואינו רוצה להיות בבחינת גונב דעת... התרגש הגאון למשמע הדברים, ובפעם הבאה כאשר

זה אל זה. רבינו על ציונו הק' של הרבי רבי בונים מפרשיסחה זי"ע

נוח לשמים ונוח לבריות

עמידת הגר"מ פינשטיין זצ"ל בראש תנועת 'אגודת ישראל' באמריקה

חשוב נגד כל הרפורמים ונגד כל הבעיות, ולכן הוא למד אז פרק נוסף בהלכות 'אגודת ישראל' הלכה למעשה, שהרי חז"ל אומרים (עבודה זרה ה:): 'אין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה', ואנחנו לא יכולנו להבין את הנחיצות של 'אגודת ישראל' עד אחרי ארבעים שנה, כי בתחילה ראינו שההכרח של הקמת 'אגודת ישראל' לא היה כל-כך בשביל אז אלא בשביל דורנו, אולם באמריקה הבינו כבר לפנינו כמה חשובה היא 'אגודת ישראל' בשביל היהדות החרדית שם, ולכן היה הגר"מ פינשטיין מסור מאוד לתנועת 'אגודת ישראל', כאשר מבחינה אגודאית הוא נחשב לאחד מגדולי הקברניטים של התנועה באמריקה".

באחת השאלות נשאל רבנו מה הייתה דעתו של הגר"מ פינשטיין לגבי תנועת 'אגודת ישראל' באמריקה ובארץ ישראל – וכה השיב: "את 'אגודת ישראל' חי רבי משה חזק מאוד, וכפי שכל גדולי ישראל מהדור האחרון עמדו בראש התנועה הקדושה הזו, כמו אבי מורי מרן ה'אמרי אמת' זי"ע ומרן ה'חפץ חיים' זי"ע, אבל באמריקה הוא ראה מקרוב את הנחיצות הגדולה של 'אגודת ישראל', שכן היא עזרה למהפך התורני באמריקה בימים קדומים, עוד לפני שבא הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל וראשי ישיבות מעולם הישיבות באירופה, ולפני שבאו אדמו"רים להקים את מרכזי החסידות על אדמת ארה"ב."

"רבי משה ראה עד כמה 'אגודת ישראל' היא תריס ומגן

נפגש עם רבנו, סיפר לו את הדברים בהתפעלות עצומה.

כל אימת שהיה רבנו בארה"ב היו רגליו מוליכות אותו למעונו של הגר"מ פינשטיין והיו משיחים בדברי תורה בהערכה רבה ובהאבת תורה מזוקקת, כשעיניהם כיונים על אפיקי הש"ס למרחביו העצומים ושפתותיהם רוחשות מכל חלקי השולחן ערוך. באחת מפגישותיהם, כשיצא רבנו ופניו מאירות כלפידים ולבבו ממולא בשמחה עצומה של תורה, אמר רבנו בהתפעלות: "הוא מזכיר את ה'חפץ חיים' בדורו, רואים עליו בחוש את האור של 'כוח התורה'. בפעמים אחרות התבטא רבנו כי מאמר חז"ל (ערכין יז.) "דור לפי פרנס" (שהפרנס משפיע מאורו על הדור) נאמר על הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל.

ומסופר, כי אחד מנכדי הגר"מ פינשטיין שליווה את רבנו באותו ביקור, שב על עקביו וציטט לזקנו את מה שאמר עליו רבנו שהוא ה'חפץ חיים' בדור הזה. אילפו סבו הגאון בתגובה שצריכה לימוד: "להבא, לי אינך צריך לספר כגון דא, מחמת סכנת גאות, אמנם, לסכתא יכול אתה לספרם"... ולאחר פטירתו של הגר"מ פינשטיין, שקל רבנו לפרסם אודותיו מאמר הערכה באשר לדעתו לא נספד האי תלמיד חכם כהלכה ובהתאם לרום מעלתו, שכן היה ממש ה'חפץ חיים' של דורנו, כהגדרתו. אולם לאחר כמה ימים חזר בו רבנו מכוונתו מחשש שיתפרש שלא כהלכה וייתפס כביקורת על גדולים מפורסמים אחרים שבדור.

הערצתו של שר התורה משדד המערכות בתורתו, שהיה נערץ על רבבות בית ישראל ושרידים לדור עבר, מרן הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל, כלפי רבנו אחרי שהכיר את כוח תורתו, מלמדת עד כמה שגבה ידיעתו את התורה והפעימה אף אותו, עד שגם בדורות-עבר ובין יודעי-תורה לכל מקצועותיה היה הוא בחינת חידוש, וכל המצוי באוהלה של תורה הכיר בכך, וזלת רבנו עצמו שלא ידע מה מוצאים בו.

כוחא דהיתרא עדיך

עתה, במלאות חצי יובל להסתלקות מרן רבנו זצוק"ל בשילוב ציון 35 שנים להסתלקות מרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל – י"ג אדר תשמ"ו, מוגשים כאן לראשונה קטעים נבחרים מתוך שיחה מיוחדת שהעניק רבנו במלאות שנה להסתלקות ידידו הקרוב, אדר תשמ"ז. במהלך הראיון הדגיש רבנו נקודות נפלאות מהדר גאון עוזו של הגר"מ פינשטיין מה שראה בעצמו בתקופת השהות במחיצתו.

וכך סיפר רבנו בתוך הדברים: "רבי משה היה ניכר במידות ובטוב לב שאפיינו אותו בפשטותו הגדולה. יש אנשים ענווים, אבל דיבורם לא מראה על כך. מה הביאור בזה? יכול להיות אדם עניו, אבל בנאומים הוא מרים את קולו כמתנשא. רבי משה היה תמיד מדבר כל-כך בשקט ובנחת כמונה מעות, והיה נראה כאחד שיצא עכשיו משיבת קלם [כידוע ששם השגיחו במיוחד על העבודה של דיבור מתון בשקט]... היו בו את כל המעלות מכל הבחינות של תלמיד חכם, דיבורו נחת עם הבריות כפשוטו ומשמעו, וכפי שהיה אבי מורי מרן ה'אמרי אמת' זצוק"ל מגור אומר על הפסוק (קהלת ט, יז) "דברי חכמים בנחת נשמעים", שאם הם נאמרים בנחת – הם נשמעים ומתקבלים יותר, וכך היה הוא תמיד מדבר לפני הקהל.

"ראיתי את סבלנותו איך שנשאל לפעמים שאלות שהיו לכאורה שאלות של שטות, ותמיד הייתה לו סבלנות לכל אחד בלי יוצא מן הכלל, כדברי הגמ' (שבת ל:) שבדברי תורה יש לענות גם לכסילים. הוא הוכיח גאונות במידות באופן נפלא ביותר. הוא היה גם מן הנעלבים ואינם עולבים, הגם שכמעט לא העזו לצאת נגדו שהרי היה פוסק הדור והדרו, אבל הייתה פעם סערה גדולה על דבר שהתיר, וראיתי את הצורה שהוא קיבל את זה, את הסלחנות ואת טוב הלב. אם ביקשו ממנו להתפלל עבור חולה ר"ל, באיוו צורה התפלל וכמה סבלנות הייתה לו לשמוע צרותיו של כל אחד, ממש לב פתוח של יהודי צדיק גדול, כל זה יחד עם התורה, והכול בפשטות."

בהמשך מתייחס רבנו גם לאופן בו פסק הגר"מ פינשטיין את הוראותיו: "היה בו 'כוחא דהיתרא' בהפלגה, אך חשוב להדגיש שהוא לא היה 'מקל' וגם לא חיפש קולות, אלא הוא חיפש 'קולא' שהתורה הכירה בה, לא מעבר לכך, ולכן היה חשוב לראות ולשמוע את ה'כוחא דהיתרא' הגדול שהיה לו. לא היה איכפת לו אם אחרים החמירו יותר, כי הוא עמד על דעתו שאכן פסק אחרת מהם, אבל כשמישהו רצה להחמיר על עצמו, לא הייתה לו שום קפיידא. עד כמה שאני הכרתי אותו, הוא היה מקבל את החומרות שאחרים רצו לעשות לעצמם גדר, אבל הוא עמד על שלו כי לפי דעתו מותר ועל פי הלכה אין צורך להחמיר".